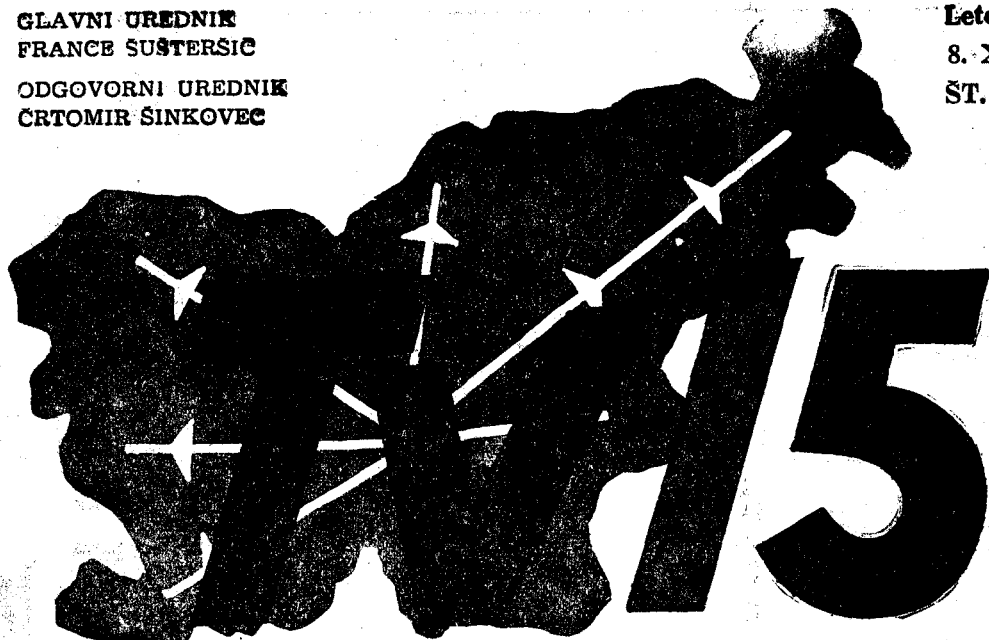

MINUTA MOLKA OB KOSTNICI. — Svoji padli borcev, katerih posmrtni ostanki počivajo v kostnici na novem pokopališču v Kočevju, so spominjsko ploščo okrasili s cvetjem. Svečanosti ob odkritju kostnice se je udeležila tudi 9. SNOUB

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto VI
8. X. 1968
ST. 40

PRAZNIK SLOVENSKE DRŽAVNOSTI V OKVIRU SFR JUGOSLAVIJE

Mesto Kočevje je dočakalo svoj občinski praznik, 3. oktober, obletnico zbora odposlancev, odeto v svečan videz. S poslopij so vihrale zastave, slovenske, jugoslovanske in rdeče. Od vseh strani so se v mesto zgrinjale množice, številni avtomobili so napolnili vse parkirne prostore

Ob 9.30 je bila na novem pokopališču žalna svečanost, ko so odkrili spomenik in kostnico posmrtnih ostankov 167 borcev, padlih v mestu in okolici, pa tudi drugod po Sloveniji in Jugoslaviji. Igrala je godba milice, vod vojakov je izstrelil tri salve v zadnji pozdrav padlim. Kostnico je odkril narodni heroj Jože Bolder-Silni. Na plošči je poleg imen posvetilo pisatelja Franceta Bevka.

Glavna proslava se je začela v zgodovinskem »Seškovem domu«, nekdanjem sokolskem domu, kjer je zasedal pred četrto stoletja zbor odposlancev. Gostje, med katerimi je bila večina udeležencev zbora pred 25 leti, so napolnili preurejeno dvorano do zadnjega kotička.

Zborovanje je začel tovariš Janez Vipotnik, predsednik republiške konference SZDL. V častnem predstvedstvu so bili vsi še živeči člani predsedstva izpred 25 let: Marija Ivančič, Zoran Polič, Franjo Lubej, Jože Rus, Edvard Kardelj, Jaka Avšič, Josip Vidmar, dr. Marijan Brečelj, Tone Fajfar in Bogdan Osojnik.

Tovariš Vipotnik je pozdravil vse delegacije republiških skupščin SR Slovenije in drugih republik ter zvezne skupščine kot tudi predstavnike vseh družbenopolitičnih organizacij. Mladinec, mladinka in vojak so izročili tovarišu Sergeju Kraigheru, predsedniku republiške skupščine, štafeto palico, ki so jo ponesli izpred Vidmarjeve hiše v Ljubljani v Kočevje.

Zatem je spregovoril tovariš Sergej Kraigher.

Začel je v ugotovitvijo, da je bil zbor odposlancev v Kočevju eden izmed najbolj pomembnih dogodkov v naši novejši zgodovini. V krvavi vojni, sredi okupacije Evrope, smo si Slovenci zgradili temelje naše državnosti in tako stopili v krog drugih evropskih narodov kot enakopravni. Obenem pa je zbor potrdil vstop v jugoslovansko skupnost narodov. Prvič so se sestali zastopniki vseh Slovencev, ne glede na to, da so bili pred vojno razkosani med tri države in da so jih tudi okupatorji razdelili z mejami. Tako je ponovno oživel program zedinjene Slovenije iz leta 1948.

Za sklepi, sprejetimi in izraženimi na kočevskem zboru, je stala narodnoosvobodilna vojska Slovenije, prva slovenska vojska po kmečkih uporih. Vključena v narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije je v kratkem času močno narasla in prodrla v vse slovenske kraje ter osvobodila in nadzirala precejšnja območja. Tako je manifestirala tudi idejo bratstva in enotnosti vseh jugoslovanskih narodov. S svojim herojskim zgledom je vplivala na razvoj odpornekega gibanja v sosednjih deželah, predvsem v Italiji. Na kočevskem zboru sta bila iz vsakega bataljona po dva delegata in zbor je vojsko navdušeno pozdravil. Zbor se je tudi izrekel za mobilizacijo vseh sil našega ljudstva za dokončno zmago.

Zbor je izrekel tudi enodušno priznanje Komunistični partiji Slovenije kot zahvalo za njeno vlogo pri ustanovitvi Osvobodilne fronte, organizaciji partizanskih čet, graditvi ljudske oblasti in splošnemu razvoju osvobodilne vojne v ljud-

sko revolucijo. Priznanje partiji pa je pomenilo tudi priznanje marksizmu-leninizmu, delavskega razreda in komunistom kot voditeljem množic.

V nadaljevanju govora je tovariš Kraigher govoril o uredništvu sklepov kočevskega zbora, o sodobnosti in o prihodnosti. V zvezi s programom zedinjene Slovenije je dejal, da je sicer kljub priključitvi Primorske matični deželi ostalo še precej Slovencev zunaj naših meja. Toda njihov položaj je zaradi mednarodnih pogodb veliko boljši, kot je bil pred vojno. Osvobodilni boj je zamejskim Slovincem vtil veliko samozavest in dvignil njih narodnostna čustva. Vloga Jugoslavije v svetu in Slovenije v njej pa jim je poročstvo za doslednejše izvajanje mednarodnih pogodb. Zato postaja Slovenija ob odprtih mejah privlačna sila za zamejske Slovence. Vse tesnejše so tudi zveze Slovenije z mejnimi pokrajinami sosednjih držav, manjšine postajajo most med narodi. Tako politika pomeni tudi moralno pomoč naprednim silam v sosednjih državah, hkrati pa razorožuje ostanke emigracije, ki je sodelovala med vojno z okupatorji ter s tem priznala tudi razkosanje Slovenije, zdaj pa bi rada razbila Jugoslavijo in iz Slovenije naredila privesek Zahoda.

O povojnem razvoju Slovenije je tovariš Kraigher navedel nekaj podatkov, ki kažejo, kako se je dvignila njena gospodarska moč. Narodni dohodek je vsa povojna leta naraščal zelo naglo in narasel od 7,9 odstotka v prvih letih na 8,9 odstotka v zadnjih, medtem ko je tik pred vojno narasel letno le za 1,9 odstotka. V letih 1947-1967 se je tako povečal trinajstkrat na prebivalca. Zdaj znaša dohodek na prebivalca približno toliko kot v Italiji in Avstriji. Število zaposlenih se je dvakrat povečalo, od teh je

40 odstotkov žensk. Kmečkega prebivalstva je le še kakih 25 odstotkov, medtem ko ga je bilo 1931 še 53,8 odstotka. Samo od 1951. leta do lani se je povečal stanovanjski prostor od 9,4 kvadratnega metra na 13,2 na prebivalca, zmanjšalo pa se je tudi število oseb na eno stanovanjsko enoto.

Uspehi, ki smo jih dosegli na vseh področjih, pa ne pomenijo, da nimamo tudi težav. Te so posebno pereče na področju izobraževanja, prosvete, znanstvenega dela in kulture. Zato nikoli ne smemo dovoliti, da bi ob naštevaniu uspehov pozabili na težave, protislovja in spore. Vsa vprašanja rešujemo na osnovi reforme, ki smo jo začeli.

Slovenija s svojo gospodar-

ske in družbeno rastjo veliko prispeva tudi za rast vse Jugoslavije. Čeprav se sama naglo razvija, njen delež v celotni jugoslovanski proizvodnji upada, kar pa spet zboljšuje pogoje za njeno nadaljnjo rast.

V prvem razdobju graditve se je krepila moč državnega aparata zaradi koncentracije sredstev. Kasneje, zlasti z delavskim samoupravljanjem, pa se je marsikaj spremenilo, kar je dokaz, da smo vedno mislili na nevarnosti, ki pretijo zaradi prevlekega osredotočenja oblasti v ožjih krogih. Izbrali smo načelo, naj velja neposredna demokracija. Prav zadnji dogodki na Češkem kažejo, da smo imeli prav.

Ob koncu je tovariš Kraigher spregovoril tudi o narodni

obrambi. Pri tem je navedel besede tovariša Edvarda Kardelja na kočevskem zboru, ko je ta govoril o možnosti nemškega vdora na osvobojeno ozemlje. Tedaj je tovariš Kardelj pozval odposlance, naj organizirajo vseljudski odpor in naj bo naša dežela podobna jezu, ki mu nihče ne more doživga.

Ob koncu so udeleženci zbora prebrali pismo tovarišu Titu. V njem udeleženci zborovanja sporočajo, da bodo neomajno vztrajali na začrtani poti in jih pri tem ne bodo motile ne grožnje ne klevete.

Po zborovanju je predsednik občinske skupščine Kočevje priredil za udeležence sprejem v veži nove, moderne osnovne šole.

M. P.

Častni gostje na proslavi 25. obletnice zbora odposlancev slovenskega naroda v Seškovem domu

OSNOVNI SMISEL IN CILJ NAŠE STRATEGIJE

Objavljamo odlomek iz ekspozija predsednika Izvršnega sveta skupščine SRS Staneta Kavčiča o narodni obrambi. V celoti pa bo ta ekspozija objavljen v prihodnji številki Vojaškega informatorja.

Eden od temeljev naše obrambe je tudi naša čvrsta odločitve, da ne priznamo nobene kapitulacije in da ne pooblašamo nikogar, ki bi lahko v imenu naših narodov, v imenu Jugoslavije podpisal kapitulacijo. Znano je, da je taka odločitev dobila svoje mesto tudi v naši ustavi. Hkrati pa jo moramo poglobljati tudi v zavesti vseh patriotov. Gojiti moramo kot sestavni del naše obrambne doktrine kult najrazličnejših načinov odpora. Ta odpor je lahko od vrha navzdol zelo krepko povezana, disciplinirana in dirigirana akcija; lahko pa je tudi popolna disperzija vojaško-partizanskih potez in protidarov, sloneča na najširši iniciativi naših državljanov v vseh naših deželah. V obrambni zavesti državljanov republike Slovenije in tudi vseh državljanov Jugo-

slavije moramo vzgajati pripravljenost in odločnost, da bi na agresorja streljali iz vsake hiše, iz vsakega gozda, iz vsake tovarne. Računati pa moramo tudi z eventualnimi prodori agresorja, z eventualno okupacijo večjega ali manjšega dela Jugoslavije in Slovenije, in tudi tedaj ne bi nihče položil orožja, ampak bi se pravi boj šele začel. Tu sem, kot vidite, spoštovani tovariši in tovarišice poslanci, opozoril samo ne nekatere temeljne kamne naše obrambne doktrine.

Izhajajoč iz teh, da tako rečemo, elementarnih postavk naše obrambe, moramo razvijati in dopolnjevati v vseljudskem smislu tudi osnovne elemente naše politično-vojaške strategije. To pa pomeni, da moramo torej pripravljati tudi na dolgotrajen, žilav in raznovrsten odpor.

Osnovni smisel in cilj naše strategije bi torej bil dolgotrajen iztrpavanje agresorja. Jasno mora biti, da bi vsak agresor imel opraviti z moralno-politično enotnostjo našega in vseh narodov Jugoslavije, hkrati pa moramo in bi mobilizirali svetovno javno mnenje kot posredno in neposredno podporno ne samo Jugoslaviji, ampak vsej tisti politiki, za katero se Jugoslavija zavzema in ki daje vsemu miroljubnemu človeštvu realne možnosti za koeksistenco in za mir. Enostavno rečeno, v primeru nevarnosti moramo maksimalno računati tudi z moralno-političnim kapitalom, ki ga danes Jugoslavija ima v svetu. Seveda si mora tudi vsak naš državljan, zlasti pa še inspiratorji našega odpora, izračunati prednosti in pomembnosti geografsko-strateškega položaja, v katerem se Jugoslavija nahaja. Če strateško kombiniramo, potem ne moremo mimo tega, da bi si mogoče kdaj kdo zaželel, da bi imel na razpolago naš geografski prostor; če pa ga že nima on, potem pa je

verjetno, da ne želi, da bi ga imel kdo drugi razen tistega, ki ga ima, to se pravi mi. Naša strategija mora torej budno varovati tudi svobodo naše iniciative. Strateške misli naše narodne obrambe gredo torej, kratko rečeno, k naslednjim ciljem: pripraviti agresorju v primeru napada dolgotrajen boj, storiti vse, da bi morebitni napad ali celo okupacija katerega koli dela Jugoslavije po agresorju v ničemer ne okrepila njegovih političnih, moralnih, ekonomskih in vojaških potencialov, ampak obratno, storiti torej vse, da bi bili vsi ti njegovi potenciali dodatno in maksimalno obremenjeni. Če to nalogo prevedemo na jezik boga Marsa, potem je račun naslednji: med vojno smo držali v Jugoslaviji prikovanih več kot 800.000 okupatorskih in kvizlinških vojakov, in to pri takratnem notranjepolitičnem položaju in oborožitvi partizanov, in verjetno ni nekonspirativno povedati, da bi jih morebitni agresor moral v bodoče za nas pripraviti mnogo mnogo več.

BESEDE IN DEJANJA

● Zaprla vrata in honorarji

Ze več let ni bilo nič težo, kakor zaposlitve se v tej ali oni beograjski šoli. Kazalo je, da so šolski kolektivi za zmeraj zaprti za ljudi, ki prinašajo s fakultet. Hkrati pa je znano, kako zelo so učitelji in profesorji v njih preobremenjeni s honorarnimi urami, seve prostovoljno, ker je to večalo dohodek, ki kakor vemo, ni posebnost velik.

Letos pa kaže, da se je začel napad na nestrokovnost v šolah. Izobraževalna skupnost je sklenila, da ne bo dala šolam za neupravičene honorarne ure niti dinarja. In ko da se je odprla nekakšna razpoka: takoj so se pojavili netačaji in takoj so ugotovili, da bi beograjske šole lahko sprejele kakih 300 učiteljev in profesorjev s polnim delovnim časom, s skrajšanim, torej z nezadostnim številom ur, pa kakih 140.

Komunist — 27. IX. 1968

● Upreti se moramo podražitvi elektrike

Predlog skupnosti jugoslovanskega elektroindustrijskega združenja, ki predlaga gospodinjstva, da se do 60 odstotkov in industrijskega do 40 odstotkov v plačevanju za elektriko, ki je prišel prav v trenutku, ko se je naše gospodarstvo po lanskem stagnaciji začelo krepiti. Zato se moramo v tem trenutku takšnemu neutemeljenemu visokemu povečevanju cen električne energije energično upreti, kajti podražitev elektrike v tem trenutku, ko smo uspeli oživeti naše gospodarstvo, bi bila lahko usodna za nadaljnje urednjevanje gospodarske reforme!

Gospodarski vestnik — 27. IX. 1968

● Nerazumljiva procedura

Ustaški terorist Jelić — ki je povzročil zločin na beograjski železniški postaji — je že davno v rokah pravice, ki ga je zaslužen obsojila na smrt. Toda ta kazen, ki bi morala, po splošnem prepričanju upravičeno ogorčene jugoslovanske javnosti, biti izvršena — kot jasen opomin vsem zločincem, ki ogrožajo javni red, mir in varnost SFRJ — se ni pravomočno. Čeprav je to vzhovno sodišče Srbije že potrdilo, ta kazen še dolgo ne bo pravomočna in to samo zaradi mnogim nerazumljive proceduralne formalnosti (letni dopust branilca ustaškega zločinca Jelića) in zaradi procedure vlaganja nove branilčeve pritožbe.

4. jul — 1. X. 1968

● Podvojeno število invalidov dela

Računajo, da je v Srbiji 160 tisoč invalidov dela. Z drugimi besedami, vsak deseti zaposleni občan je invalid. V zadnjih nekaj letih se je število invalidov dela podvojilo.

Politika — 1. X. 1968

● Ko juristi in inženirji jecljajo in slavisti pajojo slovenščino

Nad nacizmom, na priliko, kot enim izmed splošnih svetovnih nasilij naših dni, smo zmagali najprej v svoji visoki človeškosti, za vest in šole nato z orožjem. In kako naj se dandanes še zanašamo na to največjo prednost, ko nam osmošolci odgovarjajo, da jim je najljubši pisatelj Zane Grey, ko juristi in inženirji jecljajo pred mikrofonom, ko so vprašani, kaj bodo, ko slavisti v javnem govorjenju pajojo slovenščino, ko anketiranci domala brez izjeme odpravijo vsiljivega spraševalca s tem, da navedejo nekaj pisateljskih imen, znanih še iz nižje osnovne šole.

Jože Snoj — Delo — 1. X. 1968

● V »provinci« ne gredo

V SR Sloveniji je zdaj v družbenem in zasebnem sektorju registriranih okoli 510.000 zaposlenih delav in delavcev. Med zaposlenimi je več kot 40 odstotkov žensk, kar je visoko nad jugoslovanskim povprečjem. Zaposleni v Sloveniji tvorijo 14,1 odst. vseh zaposlenih v državi, kar je tudi, glede na število prebivalcev, visoko nad jugoslovanskim povprečjem, saj je v Sloveniji na 1000 prebivalcev 299, v Jugoslaviji pa na 172 zaposlenih. Kljub temu statistika beleži v naši republiki konec julija letos okoli 17.000 brezposelnih.

Zanimivo na to dejstvo, da je tisoč brezposelnih odbilo vsakršno zaposlitev, dasiravno jim je bila ponudena. Odgovori teh ljudi so, da v »provinci« pač ne gredo. So podjetja, kot »Delamaris« iz Isole, »IMV« iz Novega mesta, Zelenarna z Jesenice, ki iščejo delavce, nudijo stanovanja, toda nihče se ne oglasi na razpise.

Delo — 28. IX. 1968

Predvojni revolucionarji odlikovani. Predsednik republike Josip Broz Tito je za dolgoletno revolucionarno delo odlikoval 37 predvojnih komunistov in revolucionarjev iz Slovenije. Odlikovanja je odlikovancem izročil podpredsednik skupščine SR Slovenije dr. Jože Brilej. Z redom zasluže za narod so bili odlikovani: Stane Bizjak, dr. France Hočevar, Ivan Kokalj, Ivan Križnar, Andrej Kumar in Jože Vergar.

Češkoslovaško-sovjetska srečanja. — V Moskvi so se končali pogovori med partijskima delegacijama Češkoslovaške in Sovjetske zveze. V sporočilu, ki ga objavili, je med drugim rečeno, da bosta vladi obeh držav podpisali sporazume o začasnem stacioniranju sovjetskih čet na Češkoslovaškem, medtem ko bo vprašanje postopnega umika petih držav rešeno pozneje v skladu z moskovskim sporazumom.

Predsednik Jonas odpotoval. — Predsednik republike Avstrije Franz Jonas, ki je bil na 6-dnevnem uradnem obisku v SFRJ, je s puljskega letališča odpotoval na Dunaj. Predsednik Tito je za tisk izjavil, da je še mnogo prostora za poglobitev sodelovanja, posebno gospodarskega, pa tudi političnega. Prav tako je bila na obeh straneh izražena zaskrbljenost zaradi mednarodnega položaja.

Zahteve po umiku čez iz ČSSR. — V generalni skupščini OZN so čedalje pogostejše zahteve, naj se sovjetske čete umaknejo iz Češkoslovaške. Pakistanski minister Huscin trdi, da ima ČSSR pravico do suverenosti, nizozemski minister Luns pa je dejal, da je invazija tujih čet na Češkoslovaškem razbila upanja o vzpostavitvi odnosov dobre volje med Vzhodom in Zahodom.

Referendum v Grčiji. — Grško notranje ministrstvo je sporočilo rezultate referenduma o novi ustavi: abstinentov je okrog četrtina volivcev, neveljaven pa je okrog en odstotek listkov. Referendum o novi grški ustavi pomeni, kakor so pričakovali, veliko zmago režima. Strah pred represalijami je junji pomagal k zmagi. Proti ustavi je največ volivcev glasovalo v Atenah, Solunu in Pireju.

Mednarodno komunistično zasedanje preloženo. — Pripravljajni komite komunističnih partij, ki je zasedal v Budimpešti, se je razšel v prepričanju, da je mednarodno komunistično zasedanje nujno, vendar je treba ponovno razpravljati o datumu zasedanja. Razpoloženje v nekaterih partijah, predvsem v KP Italije in KP Francije, je preprečilo, da bi bilo posvetovanje čimprej.

Kam bo šel denar mednarodne banke. — Direktor mednarodne banke za obnovo in razvoj McNamara je razložil nov obsežen načrt banke za pospeševanje napredka v državah v razvoju. Predlagal je, naj bi banka intenzivneje kreditirala kmetijstvo, prosveto in kontrolo pojstev. Ta njegova zamisel bo gotovo povzročila polemiko med državami v razvoju, če že ne bo naletela naravnost na odpor.

DOGODKI TEDNA

Humphreyeve obljube. — Predsedniški kandidat Humphrey je doslej med tremi kandidati predložil najbolj jasn načrt za mir in se najtrdnjeje obvezal, da ga bo izvedel. Njegov načrt za konec vietnamske vojne vsebuje 4 točke: prekinitev bombardiranja, sistematična deamerikanizacija vojne, prekinitev ognja in umik vseh tujih čet pod mednarodnim nadzorom in ustanovitve bodoče vlade Južnega Vietnama.

Pogajanja Hanoi-Washington. — Maratonski pogovori med delegacijama Severnega Vietnama in ZDA v Parizu so še vedno v slepi ulici. Ameriški delegat je oporekal točnost vietnamskih poročil o ameriških vojaških izgubah in skušal na Hanoi zvaliti krivdo za sedanje operacije v demilitarizirani coni. Vietnamski predstavnik je dejal, da njegova vlada ne bo privolila na recipročnost za ustavitev bombardiranja DR Vietnama.

Mexico: Olimpijada v senči krvavih nemirov. — Samo dva dni po začetku uradnega »olimpijskega premirja«, ki so ga sklenile oblasti in veliko študentsko stavkovno gibanje, so v mestu Mexico izbruhnili hudi neredi, ki so jih oblasti ocenile kot poskus oborožene provokacije in vstaje ter jih odločno zadušila s silo. Stavkovni odbor je prekalil zadnjo napovedano stavko.

Udar v Peruju. — Vojaška junta je vrгла vlado predsednika Fernanda Belaunde Terryja in odpravila vse ustavne pravice v Peruju. Belaunde je dobil azil v Argentini. Junta je že imenovala novega šefa države, Velasco Alvarado, ki bo imel vsa ustavna predsedniška pooblastila. ZDA so prekinile diplomatske odnose z novo perujsko vlado in sporočile, da bodo preučile program pomoči Peruju.

Sovjetske rakete ob kitajski meji. — Londonski časopis »Sunday Times« piše, da je Sovjetska zveza razpostavila v bližini kitajske meje nove raketne rampe. Sklicujoč se na »dobre vire«, list piše, da so to rakete z dosegom 2000 do 3000 milj, s katerimi bi lahko neutralizirali mesta v Sinkjangu, kjer imajo Kitajci svoje atomske bombe, ali celo 700 milj oddaljeni Peking.

Proslava obletnice kitajske revolucije. — V Pekingu so z veliko parado, na kateri je sodelovalo okrog milijon ljudi, proslavili 19. obletnico osvoboditve, ko je bila proglašena LR Kitajske. Podpredsednik CK KPK Lin Biao je v svojem govoru poudaril nalogo konsolidacije revolucionarnih komitejev kot organov oblasti, konsolidacijo in izgradnjo partije in poenostavitev administracije.

POJDIMO V MURSKO SOBOTO!

Vabimo bivše borce - Slovence s sremške fronte, bore slovenskega bataljona 1. krajske brigade in 5. srbske divizije, ki so se aprila 1945 vključili v 1. prekmursko brigado, da pridejo na podelitev domicila tej brigadi v Murški Soboti v nedeljo 13. oktobra.

Potne stroške za vlak in avtobuse bodo udeležencem povrnili v pisarni občinskega odbora ZZZB NOV Murška Soba. Dobro bi bilo, če bi se borci udeležili proslave v partizanskih uniformah.

Iz Ljubljane v Murško Soboto odpeljeta redna avtobusa ob 6.00 in 7.05, vlaka pa ob 2.23 in 6.58.

Iniciativni odbor

OB TABORNEM OGNJU

Lahko bi vprašali kateregakoli delovnega človeka Jugoslavije, člana ali nečlana Zveze komunistov, in vsak bi se strinjal, da je tovariš Tito še naprej predsednik te organizacije.

In vendar je minilo že 31 let, odkar je tovariš Tito postal krmir naša partija. Brez pretravanja moramo priznati, da so osebnosti, ki tako dolgo uspešno in neprekinjeno vodijo neko uspešno organizacijo, v zgodovini zelo redke.

Prav tako pa so redke organizacije, ki znajo v odločilnih trenutkih tako priskrbeti ljudstvu ter s svojo dejavnostjo utirati pot njegovim zdravim težnjam in hotenjem. Zato pomeni predlog, naj bi bil tovariš Tito znova izvoljen za predsednika ZKJ, priznanje celotni organizaciji, potrditev pravilnosti prehojene poti Komunistične partije, ki se je na ustreznih stopnjah svojega

Te dni večkrat beremo v časnikih poročila o predlogih posameznih občinskih konferenc Zveze komunistov, naj bi IX. kongres ZKJ znova izvolil tovariša Tita za predsednika Zveze.

Suha poročila seveda še zdaleč ne izražajo vsega tistega, na čemer temelji in kar pomeni ta predlog, o katerem naj odloča najvišji organ ZKJ. Gre za predlog, katerega vsebina je tako globoka in tehtna, da bi jo bilo težko razložiti z besedami.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Skupščina občine Kočevje o problematiki borcev

Na zadnji seji obeh zborov občinske skupščine Kočevje so odborniki razpravljali in sklepali o poročilu problematiki borcev NOV v občini. Na podlagi gradiva in razprave so ugotovili, da posamezna vprašanja bivših borcev NOV še vedno niso urejena, čeprav je družbena skupnost v zadnjem obdobju uspešno in z večjo zavzetostjo reševala številna vprašanja s tega področja.

Priznavalnica kot najbolj razširjeno obliko družbene pomoči prejema 102 udeležencev, katerih dohodki na člana družine ne presegajo me-

sečno 300 novih din. Priznavalnica se dajejo v znesku od 60 do 300 novih din. Ohranjava tega vprasanja je pokazala, da bi morali cenaz za dajanje take družbene pomoči dvigniti vsaj na 300 novih dinarjev dohodka na družinskega člana. Kajti s tem bi po sedanjih izračunih lahko pomoč prejelo nekaj nad 50 oseb več. Še vedno pa bi v tem primeru ostalo nerešeno vprasanje denarja. Čeprav predstavljajo priznavalnice v znesku 160.000 novih dinarjev 3,71% celotnega občinskega proračuna, ni mogoče sredstev za te namene povečevati. Zato so se odborniki v razpravi zavzeli za to, da bi bile priznavalnice borcem NOV na območju celotne republike enotne. Dodatek za zapostavene borce prejema 113 borcev - republikani in 61 borcev - zvezni. Za te namene se je minuto leto izločilo 27.300 novih dinarjev. Iz navedenega je razvidno,

da prejema precejšnje število zaposlenih borcev dodatke in da ti prejema na svojih delovnih mestih precej nizke osebné dohodke.

V občini že vrsto let poskušajo posebno skrb reševanju stanovanjskih vprašanj borcev. Probleme s tega področja so boljše reševali v večjih središčih kot na podeželju, kjer v glavnem do nedavnega niso gradili stanovanj.

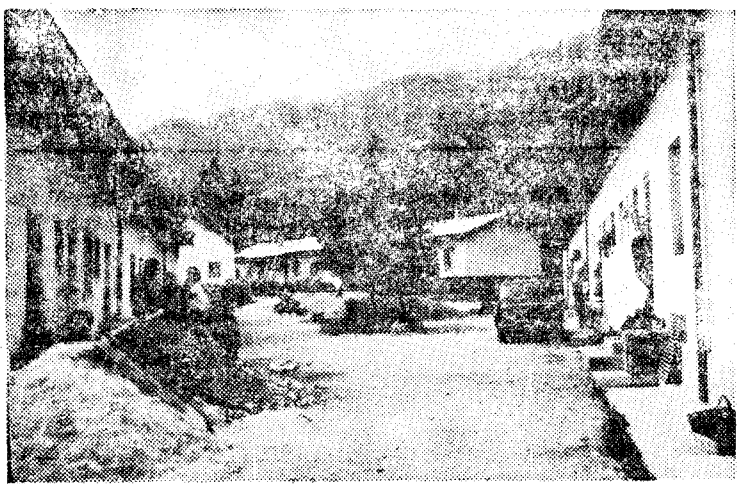
Skupščina občine Kočevje je nato razpravljala še o občasnih zdravstvenih pregledih borcev. Odborniki so poudarili, da bi bilo treba za zdravljenje borcev zagotoviti več denarja.

V. Dragoš

Primorska, dežela zapuščenih kasarn

Na Primorskem nekoč niso gradili tovarne, temveč kasarne. Toliko jih je, kot bi jih sejali. Menda italijanski fašisti niso nikjer porabili toliko cementa kot na Primorskem. Veliko nekdanjih kasarn je preurejenih v druge namene. Za primer navajam samo podatke iz malera, toda zelo dobro znanega partizanskega kraja.

Tovarna ETA, osnovna šola, dijaški dom, gostilna Lovec, ambulanta, stanovanjsko naselje Mostanija v Cerknem in planinska demova na Crnem vrhu in Poreznu so bili nekoč vojaški objekti.

Zanimivo je stanovanjsko naselje Mostanija v Cerknem. Italijani so tam imeli vojašnice, konjušnice, zapore in skladišča, pred desetimi leti pa so domačini zapušteni kraj preuredili v lepa stanovanja.

KDO JE PADEL NA POKLJUKI?

Ena izmed osrednjih letošnjih prireditvev s partizansko vsebino na Gorenjskem je bila slovesnost na Pokljuki ob odkritju spomenika borcem III. bataljona Prešernove brigade, ki so bili tam po izdajstvu obkoljeni od močnih sovražnih enot in do zadnjega junaško padli. Bilo je to pred četrto stoletja — 15. decembra 1943.

Po ideji borec in znanega pisca Ukane, Toneta Svetine je kolektiv jeseniške železarnice postavil na tem mestu povsem svojstven spomenik, sestavljen iz kosov partizanskega in nemškega orožja.

Na zadnji seji odbora Prešernove brigade pa so v zvezi s tem govorili tudi o podatkih o tem dogodku, ki še niso popolni. Na pusti spomenika je namreč omenjeno samo število 79 borcev, ki so tam padli. Toda že ob samem odkritju so nekateri borci in svoji tamkajšnji žrtvi pripominjali, zakaj niso izpisana imena. Upravni odbor kolektiva jeseniške železarnice, ki je prevzel tudi pokroviteljstvo nad postavljenim spomenikom, se je tudi zavzel za to. Zaprlo so za imena, da bi spomenik dopolnili z ustreznimi ploščo. Toda vsi doslej najdeni pisani viri in dokumenti ne obsegajo popolnega spiska. Skupna številka padlih

— 79, kaže da je točna. Vendar pa primanjkuje še precej imen do tega števila. Zato naprošajo vse svoje taktar (15. decembra 1943) padlih v sklopu III. bataljona na Pokljuki, vse borce,

aktiviste in druge, ki bi vedeli o imenih in drugih podatkih tamkajšnjih žrtvi, da to sporočijo na naslov: Odbor Prešernove brigade pri občinskem odboru ZZZB Kranj.

Vabilo

Pripravljalni odbor pri Zvezi združenj borcev NOV Postojna vabi aktiviste vseh nekdanjih ilegalnih organizacij rajona Podgora, da se udeležijo srečanja v Predjamski 13. oktobra 1968, s pričetkom ob 9. uri. Vabljeni so tudi pripadniki partizanskih enot — Dolomitskega oddelka, komande mesta Senožeče, enote VOS in kurirskih postaj P-3, P-4 in R-3.

Program srečanja: kratak oris delovanja nekdanjih ilegalnih organizacij rajona Podgora; slavnostni govor bo imel Janez Hočevar-Tone, takratni okrajni sekretar ZMS za Pivško okrožje; v kulturnem programu bodo sodelovali mladinski pevski zbor iz Studenega in učenci osnovne šole Bukovje; položitev venca ob spomeniku padlih v Bukovju; razdelitev spominke številke »Podgorski odmevi«; partizanska kosila in ljudska rajanje.

VABILO

V počastitev 25. obletnice ustanovitve prvih letalskih prekomorskih enot vabimo nekdanje borec-letalce prekomorice, da se udeležijo slavnostnega zborovanja, ki bo 12. oktobra t. l. ob 10. uri dopoldne v Piranu (gledališka dvorana Tartini). Še posebno vabimo tiste letalce prekomorice, ki zaradi nepopolnih naslovov niso prejeli vabil.

Slavnostni govor bo imela Vida Tomšič, predsednica zbora narodov skupščine SFRJ. Po slavnostni akademiji bo podelitev knjig Rafaela Perhauca »Letalci prekomorci«. Popolnine pa bo tovariško srečanje!

Pripravljalni odbor letalcev prekomoricev pri občinskem odboru ZZZB NOV Piran

in družbenega razvoja preimenovala v Zvezo komunistov Jugoslavije. Razvoj KP oziroma Zveze komunistov je neločljivo povezan s Titovim imenom od leta 1937, ko je stopil na čelo te organizacije ter jo začel utrjevati in povezovati s širokimi ljudskimi množicami.

Predlog, naj bo tovariš Tito še naprej predsednik ZKJ, pomeni priznanje partiji, ki je v najusodnejših dneh naše zgodovine, med drugo svetovno vojno, ko je šlo jugoslovanskim narodom za biti ali ne biti, opravila veliko nalogo organizatorke in

vođiteljice narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije. V tem boju je partija ogromno žrtvovala, saj je od 12.000 članov, kolikor jih je štela na začetku vojne, ostalo ob osvoboditvi živih le 3000.

Gre za priznanje vođitelju organizacije, ki je z ljudsko revolucijo rešila sila zapleteno nacionalno vprašanje, povezala jugoslovanske narode v resnično bratstvo ter tako odpravila eno izmed osnovnih protislovij stare Jugoslavije. Bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov je ena naših največjih pridobitev, ki bi bila v večstrankarskem družbenem sistemu iluzorna.

Po osvoboditvi je naša partija oziroma Zveza komunistov pod Titovim vođstvom opravila delo, ki ga bo v zadostni meri ocenila šele zgodovina. KPJ je pravočasno spoznala, da se je treba odločno boriti proti nevarnosti birokratskih deformacij, da je treba te deformacije preprečiti z uvajanjem novih odno-

sov v proizvodnjo in družbeno življenje, preprečiti zraščanje partije z državnim aparatom. S tem se seveda odgovornost komunistov za uspešen razvoj socializma ni zmanjšala, temveč celo povečala, ker se je preneslo njeno težišče na družbeno-politično in idejno področje. Šad take usmeritve je bilo sprejetje zakona o delavskem samoupravljanju, s katerim je bila jasno začrtana pot socialističnih odnosov v naši deželi.

Neprecenljiv je doprinos naše ZKJ s tovarišem Titom na čelu k uveljavljanju naprednih načel v mednarodnih odnosih.

Mnogo več kot predlog

V spopadu z informbirojem je ZKJ odprla novo poglavje socialističnega internacionalizma, utirajoč pot načelu, da ima vsaka dežela pravico sama izbirati pot v socializem, kakršna mu najbolj ustreza. Kot pobornica aktivne koeksistence je postala Jugoslavija pojem glede obrambe pravice do neodvisnosti malih narodov ter enakopravnosti med »velikimi« in »malimi«. S tako usmeritvijo je ogromno prispevala k uresničevanju načela, da neodvisnost ni jez, temveč most med narodi. Taka usmeritev ji narekuje, da se bori proti vsakršnemu nasilju »velikih« nad »malimi«.

Morda bo kdo dejal, da je vse to že slišal in bral. Nič zato! Hotel sem povedati nekaj, kar se ob takim predlogu spodobi! V njem se namreč zrcalijo priznanje, zahvala in zaupanje. Gre torej za mnogo več kot za navaden predlog.

F. S.

PIONIRSKI DAN GOJENCEV ZAVODA ZA SLEPO MLADINO V LJUBLJANI

»Nikoli ne bom poljubil palice, s katero me tepejo«

ANTON ZADEL

»V tej hiši je aktivno sodeloval z NOB...« lahko med drugim beremo na spominski plošči, ki jo je na rojstni hiši Antona Zadel postavilo Združenje borcev Sentvid pri Stični 1. maja 1964. Pred to hišo je bila v ponedeljek, 30. septembra, spominska svečanost kot osrednja točka praznovanja pionirskega praznika gojencev Zavoda za slepo mladino, ki letos praznuje 60-letnico svojega obstoja. Pionirski odred tega zavoda pa nosi ime svojega velikega vzornika Antona Zadel. Pri organizaciji praznovanja, ki je bilo združeno v celodnevem izletu s pestrim programom, so sodelovale tudi Osnovna šola ter ZB in ZVVI Sentvid pri Stični.

Ob obletnicah spominov na vojne dni in njene žrtve, v vrsti množičnih prireditev, ki se v letošnjem letu vrstijo druga za drugo, so tudi take, na katerih med gosti ne zasledimo imen uglednih predstavnikov javnega življenja in ne poslušamo vnaprej pripravljenih in gladko tekočih govorov... Tem malim, tihim manifestacijam, pripravljenim z nemalo truda in s skromnimi denarnimi sredstvi, le redkokdaj odmerimo v našem časniku obsežnejši prostor, pa čeprav bi to prav gotovo zaslužile!

Ena takih je bila pred tednom dni v Sentvidu pri Stični.

Pred Vencljevo domačijo — tako so jo imenovali takrat, ko je v njej še živel Zadelova družina — so se zbrali gojenci in člani delovne skupnosti Zavoda za slepo mladino v Ljubljani in se skupaj z učenci domače osnovne šole poklonili s skromnim kulturnim programom spominu Antona Zadel. Po krajšem govoru Francea Zupaničiča, njegovega osebnega prijatelja, je o Antonu Zadelu spregovoril tudi zastopnik Zavoda za slepo mladino profesor France Rožanec. Med drugim se je pomudil tudi ob spominih na mlade dni Antona Zadel:

— V družini je bilo šest otrok. Ko jim je umrl oče, je bilo Antonu štiri leta, najstarejšemu pa štirinajst. Devet arov zemlje ni moglo nahraniti številne družine in starejši bratje in sestre so morali zgodaj oditi od doma. Najmlajši, Anton, je ostal doma in se šel učiti za krojača. Ze tedaj mu je prišel pešati vid in po enem letu je moral opustiti šivanje, poklic, za katerega se je bil odločil. Kruh si je služil kot kmet in delavec na žagi, zadnja leta pred vojno pa je bil veščed brezposeln in je živel doma, pri materi in sestri Bernardi. Po kapitulaciji stare Jugoslavije je bil med prvimi aktivisti v domačem kraju, ki so se vključili v organizirano delo za NOB.

O njegovi trnovi in nemirni življenjski poti med vojno in nekaj več o smrti takrat že slepega Antona Zadel pa mi je še pred pričetkom prazne pripovedovala njegova najbližja sodelavka v času NOB, sestra Bernarda:

— Takoj v začetku 1941. leta sva pričela z bratom organizirano delovati za NOB. Čeprav je naša hiša ležala med dvema italijanskima postojankama in v neposredni bližini železniške postaje Sentvid, so se pri nas sestajali aktivisti OF že od 1941. leta dalje. Kasneje je bila v naši hiši tudi kurirska javka in Tone je — čeprav rahlega zdravlja — opravljal kurirske posle. Po zaslugi izdajalcev je okupator zvedel za najino delovanje. Septembra 1942. leta so našu zaprli in odpeljali najprej v Ljubljano. Po mesecu dni preskovanega zaporu pa v koncentracijsko taborišče Rab. Od tod se je Anton vrnil nekaj dni pred kapitulacijo Italije povsem izmučen in skoraj slep... Težka bolezen ga ni ovirala, da ne bi nadaljeval ilegalnega dela. Spomladi 1944 so ga ponovno zaprli in odpeljali v ljubljanske zapore. Bolezen se mu je močno poslabšala in ni jim kazalo drugega, kot da so ga premestili na očesno kliniko, kjer je kmalu popolnoma oslepel. Odpeljali so ga v Zavod za gluho mladino, kjer so takrat ustanovili oddelke za odrasle slepe. V marcu 1945 — na veliki petek je bilo — je odšel proti domu brez dovolilnice. Zdel je obiskati mater... Domobranci so ga takoj po prihodu zaprli in ga — slepega — mučili ves mesec april. Nazadnje so ga domačini videli, kako so ga nezvestnega peljali do Krke, kjer je za njim izgnila vsaka sled...

Poslovili smo se od rojstne hiše in spominov na Antona Zadel in odšli proti Radohovi vasi. Tu je pred spomenikom prvim talcem-zapornikom v ljubljanski pokrajini položil zastopnik Zavoda za slepo mladino šopek cvetlic, gojenci pa so prisluhnili pripovedovanju člana ZB Sentvid pri Stični tovari-

ša Berdajsa. Pot nas je dalje vodila na Debeli hrib, kjer je bil v Partizanskem domu — na mestu, kjer je bila 17. avgusta 1941 ustanovljena Stiška četa, ga je 1961. leta postavilo ZB Sentvid pri Stični — predviden topel obrok in krajši počitek. Okoli četrte ure smo se odpravili proti Ljubljani in se med potjo ustavili le še v gradu Bogenšperk pri Litiji, kjer se je ob tabornem ognju končalo praznovanje pionirskega praznika gojencev Zavoda za slepo mladino v Ljubljani.

Strniti in zapisati vtise, ki sem jih zabeležila v sebi o dnevu, ki sem ga preživela z mladimi, ki jim je narava odvzela največ, kar je mogla — vid — ni lahka naloga. Nameravala in želela sem se pogovoriti z nekaterimi od njih in zvedeti kaj več o njihovem delu in življenju v Zavodu za slepo mladino, pa mi je beseda vselej zastala... In prav je bilo tako! Le čemu bi jih vznemirjala z vprašanji? Tako veseli in razigrani so bili...

M. S.

Kako potekajo prevedbe invalidskih upravičencev

Da bi preveril, kako poteka po občinah SR Slovenije prevedba invalidskih upravičencev po določilih republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih, je republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo sklical sektorska posvetovanja občinskih invalidskih referentov. Ta posvetovanja so bila v Mariboru, 23. septembra, v Postojni 25., v Celju, 27. ter v Novem mestu, 30. septembra, a v Ljubljani 1. oktobra letos.

Splošne ugotovitve s teh posvetovanj so:

Povsod so že začeli s prevedbami, ponekod že v avgustu, edino v občini Radovljica niso v zvezi s prevedbami ukrenili še ničesar.

Stanje upravičencev do invalidskega dodatka se bistveno izboljšuje.

Tisti upravičenci, ki so že prevedeni in ki so jim že izplačali tudi razlike, so zelo zadovoljni.

Proti pričakovanju pa je le malo novih vlog za invalidski dodatek. Med novimi prijavitelji za invalidski dodatek je največ takih, ki nimajo dohodka od kmetijstva.

Kako poteka po nekaterih občinah prevedba upravičencev do invalidskega dodatka, nam izpričuje teh nekaj ugotovitev s posvetovanj:

V Novem mestu so nakazali razlike, še preden so poslali odločbe. V Metliki je od 77 upravičencev že prejelo razlike 71. V Črnomlju so jih od 150 prevedli 63. V Grosupljem prejemajo 110 upravičencev nove prejemke in razliko skupno z oktobrom nakazile. V ljubljanskih občinah Center, Bežigrad

in Šiška so prevedli že vse upravičence, na Viču pa 85 od skupnega števila 93. V Domžalah so prevedli in izplačali že vse. V Kranju jih od 104 še 44 ni prevedenih. V Kopru pa so pohiteli, da so še pred prazno 25-letnico splošne ljudske vstaje na Primorskem izdali čim več prevedbenih odločb in nakazali pripadajoče zneske.

Na vseh posvetovanjih so prišlo močno do izraza ugotovitve, da so v večini občin uslužbenici, ki so zaposleni pri varstvu invalidov in borcev, močno obremenjeni z drugimi deli v občinskih skupščinah.

Toda, tako na posvetovanjih samih, pa tudi na mnogih sestankih združenj VVI so naglašali, da taki razlogi ne morejo opravičiti zaostankov pri prevedbah invalidskih upravičencev po določilih republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih.

Pri vsem tem pa ne gre prezreti ugotovitve na mariborski sektorski konferenci, da posamezna podjetja, zdravstvene ustanove in zavodi zelo slabo poznajo pravice vojaških vojnih invalidov do brezplačnega zdravstvenega varstva in izplačavanja nadomestil.

V podkrepitev te ugotovitve so navedli tale primer:

Mirovni vojaški invalid Stefan Ferčec si je v zdravstvenem domu v Ptuj dal izdelati zobno protezo. Ko je bila gotova — to je bilo 3. junija 1968 — so zahtevali od njega 10.660 S-din doplačila. Nič ni pomagalo njegovo dopovedovanje, da je po zakonu o vojaških vojnih invalidih oproščen tega doplačila.

Cene plača, ne dobi proteze, so mu rekli — in ker mu je bila proteza nujno potrebna, je pač plačal. Toda ali je bilo to prav?

Člen 53 zakona o vojaških vojnih invalidih, katerega predpisi veljajo tudi za mirovne vojaške invalide, se glasi:

»Uživalci zdravstvenega varstva po tem zakonu prispevajo del stroškov za zdravlila in obvezno cepljenje, in sicer v tistih primerih in tolikšne zneske, kot to določajo predpisi o zdravstvenem zavarovanju delavcev.

Ne glede na to, ali so zavarovane osebe ali ne, pa vojaški vojni invalidi ne prispevajo k stroškom za druge oblike zdravstvenih storitev, ki jih določa skupščina skupnosti socialnega zavarovanja.

Pristojni občinski upravni organ obračunava s pristojnim komunalnim zavodom za socialno zavarovanje stroške za druge oblike zdravstvenih storitev iz drugega odstavka tega člena za vojaške vojne invalide, ki so zavarovane osebe. Organ in zavod se lahko sporazumeta, da bosta delala ta obračun v obliki pavšalnega nadomestila.

Ce že razne delovne organizacije in ustanove ne poznajo navedenih določil, je do neke mere še razumljivo. Toda, da tega ne vedo v zdravstvenem domu, je pa res čudno!

V. M.

Izvedli so sklep seje predsedstva

Upravni odbor stanovanjskega sklada pri republiškem odboru ZZZB NOV Slovenije je na svoji seji 2. oktobra sprejel osnutek izpopolnjenih in revidiranih kriterijev za urejanje stanovanjskih zadev borcev in invalidov NOV v SR Sloveniji. V smislu sklepa seje predsed-

stva RO ZZZB, ki je bila 26. septembra, je poslal osnutek vsem članom predsedstva. Predložen pa bo tudi komisiji za vprašanja borcev NOV pri Skupščini SR Slovenije, ki bo o njem razpravljala na svoji seji 10. oktobra.

Zdravniške komisije in njihovo delo

Zvezni svet za zdravstvo in socialno politiko je letos izdal obsežno analizo dela zdravniških komisij, ki obstajajo in delajo po določilih zakona o vojaških vojnih invalidih. V tej analizi je precej zanimivih podatkov.

V vsej Jugoslaviji je 43 prvostopnih zdravniških komisij, ki izvajajo postopek za uveljavljanje pravic po zakonu o vojaških vojnih invalidih. Od tega so v Sloveniji 4 (pravilneje tri komisije in ena podkomisija).

Zaradi boljšega razumevanja nadaljnje vsebine je treba še naglasiti, da je v vsej Jugoslaviji nekaj nad 119.000 vojaških vojnih invalidov in da jih od tega odpade na Slovenijo okoli 12.000.

Kako močno so komisije obremenjene z delom, nam povedo podatki: v letu 1966 so pregledale skupno 25.821 vojaških vojnih invalidov, od tega v Sloveniji 1742. Če pa pri tem upoštevamo, da so v prvi polovici leta 1967 vse komisije pregledale nad 15.000 osebnih vojaških vojnih invalidov, a od tega v Sloveniji nekaj nad tisoč, moramo ugotoviti, da delo teh

komisij, namesto da bi se zmanjševalo, stalno narašča. Kje so vzroki?

Razen tistih vojaških vojnih invalidov, ki jih komisije kličejo na ponovne preglede, ker jim je določen procent invalidnosti priznan samo začasno, se mnogi obračajo na komisijo predvsem, ker bi radi dosegli zvišanje procentov. Seveda marsikdo misli, da se taka stvar urejuje kar po želji, toda komisije morajo postopati po zakonskih predpisih. Kaj pravijo številke?

Od vseh 25.821 predmetov, ki so bili v letu 1966 v postopku, jih je ostalo 17.825 nespremenjenih (v Sloveniji 1102), odstotke so zvišali 2471 (v Sloveniji 505), znižali pa 1497 (v Sloveniji 135). Zanimiva pa je pri tem ugotovitev, da so v posameznih republikah, od skupnega števila vojaških vojnih invalidov pregledali: v BiH 37 odstotkov, v Črni gori 27, v Hrvaški 21, v Makedoniji 58,7, v Sloveniji 14 in v Srbiji 16 odstotkov.

Poleg prvostopnih zdravniških komisij obstajajo tudi višje zdravniške. V vsej državi jih

je 9 (v Sloveniji ena). Kjer so višje zdravniške komisije, pritožbene instance rešujejo — kar je povsem razumljivo — manj predmetov kot prvostopne. V vsej Jugoslaviji so višje zdravniške komisije obravnavale 8180 pritožb (v Sloveniji le 177). V drugih republikah dobi višja komisija 33 odstotkov pritožb na prvostopne odločbe — v Sloveniji pa samo 10 odstotkov.

Na podlagi vseh navedenih ugotovitev opozarja analiza tudi na vrsto pomanjkljivosti in napak pri delu zdravniških komisij. Sicer veljajo za delo vseh isti zakonski predpisi, toda tolmačenje predpisov in postopek pri njihovem izvajanju je po vsej verjetnosti pri raznih komisijah različen. In v tem je treba iskati vzroke pomanjkljivosti in tudi napak.

Delo komisij bi se dalo uskladiti vsaj po posameznih republikah, če bi se člani komisij od časa do časa sestajali, se pogovorili o svojih izkušnjah pri delu in postavljali enotna stališča ob uveljavljanju zakonskih predpisov pri svojem delu.

V. M.

Želite sami obarvati vaše stanovanje

VOBA obarva:

HITRO

Vrečico iztresetete v vodo in zmešate. Dobljeno maso pustite stati pol ure, nakar dolijete toliko vode, da dobite zaželeno gostoto.

ENOSTAVNO

Kreda, lepilo, apno ali drugi dodatki niso potrebni. Barva lahko vsaka gospodinja sama.

POCENI

1 kg VOBA barve je dovolj za barvanje 10 do 12 m² zidu. Če delate sami, so stroški obnove vašega stanovanja samo 40 S-din po m².

OKUSNO

Izdelujemo 31 lepih pastelnih barv, a s kombinacijo teh barv lahko sami izdelate še druge nianse.

CINKARNA CELJE
METALURŠKO KEMIČNA INDUSTRIJA

VID VREMEC

»Kobariška republika«

Nastanek in razvoj NOB na Kobarškem in Tolminskem v letih 1941—1945 predstavljajo dogajanja tolikšnega obsega in pomena, da bi bila potrebna za njihov opis izčrpana kronika. Samo tako bi lahko spoznali podobo tistega velikega zgodovinskega časa na tem delu primorske dežele.

V tem sestavku bom skušal orisati le nekaj pomembnih dogodkov, ki so se odvijali zadnje mesece pred italijansko kapitulacijo, neposredno po njej in ob nastanku ter obstoju znane »Kobariške republike«, predvsem po pričevanju nekaterih udeležencev samega dogajanja.

Dotakni se bom v glavnem partizanske dejavnosti na področju kobariško-breginjskega kota in deloma severnega predela Slovenske Benečije, do kamor je ozemljeno segala omenjena republika.

Razmere za partizane in aktiviste OF ter za ljudstvo nasploh na močno nadzorovanem ozemlju so bile posebno težavne. O teh razmerah, hudih bojih in nastanku prvih dveh primorskih partizanskih brigad je nazorno napisal Franc Cernugelj-Zorko med drugim naslednje:

»Italijanska 8. armada je imela svoje enote razmeščene vzdolž bivše italijansko-jugoslovanske in avstroogrske-italijanske meje. Na zahodni strani Soče je bilo pet divizij, na vzhodni pa dve diviziji in ena brigada. Treba je vedeti, da so se na tem območju zadrževale še močne specialne vojaške in policijske enote. Takšna razporeditev je bila zelo neprimerna za uresničitev načrtov, ki sta jih imeli novi slovenski brigadi, kar je bilo zlasti čutili pri njuni prvi nalogi — pri pohodu na Slovensko Benečijo in Rezijsko. Na tem operativnem področju, ki zajema 200 do 300 kvadratnih kilometrov, je bilo razmerje sil približno 40 : 1 v dobro Italijanov.

Takšno so bile razmere v Slovenskem Primorju, ko sta novi brigadi (Gregorčičeva in Gradnikova, op. ur.) dobili naslednje naloge:

- kreniti na desno stran Soče, na območje Kolovrata in Matajurja;
- sestati se na Matajurju, da bi potem delovali skupno;
- začeti ofenzivne akcije, zlasti proti karabinjerskim in podobnim vojaškim in policijskim objektom ter proti pomembnejšim komunikacijam.

Cete in bataljoni Južnoprimorskega odreda, iz katerih naj bi sestavili 5. slovensko brigado »Simona Gregorčiča«, so se do 5. maja zbrali v bližini vasi Knežna ravan. Ker se je zakasnil Kraški bataljon, je imela brigada sprva le dva bataljona in eno samostojno četo. Severnoprimorski odred, iz katerega bi sestavili 6. brigado »Ivana Gradnika«, pa se je imel zbrati do 26. aprila na Golobarju nad Bovecem. Do tega dne sta tja prišla le Bovški in Tolminski bataljon, medtem ko je zakasnil 2. bataljon.

26. aprila ob deseti dopoldne je italijanski bataljon iznenada napadel Bovški bataljon. Boj se je zavlekel vse do sedmih zvečer.

Brigadi sta se morali takoj po ustanovitvi boriti s številno močnejšimi italijanskimi enotami, ki so delovale na območju Soče z namenom preprečiti dejavnost partizanskih enot.

Z Gregorčičevo brigado je šla tudi četa italijanskih partizanov, ki jo je bil ustanovil Glavni štab z namenom, da jo pošlje v Italijo, brž ko bo prispela v Slovensko Benečijo. Komandant brigade je bil Albert Jakopič-Kajtimir, komisar Ivan Turšič-Tzotk, pomočnik komisarja pa Franc Perovšek. Z brigado je šel tudi namestnik komandanta Glavnega štaba NOV in POS Jaka Avšič.

Spomladi 1943. leta so partizani bili hude boje z mnogo številnejšo sovražniško vojsko na Golobarju, Stolu, Hlevniku in Kolovratu ter ji prizadejali občutne izgube.

Po vrnitvi Gregorčičeve brigade iz uspešnega pohoda v Slovensko Benečijo, kamor je ponesla borbenega duha in vključila v svoje vrste nove borce iz tega najzahodnejšega dela slovenske zemlje, na planino Mijo, so osnovali partizani manjše in gibljive borbene skupine.

Tovariš Jaka Avšič je 20. junija 1943 odločil, naj se na planini Miji iz najbolj izkušenih borcev ustanovijo tri partizanske skupine, ki bodo delovale:

- prva pod vodstvom tovariša Varetta na območju Rezijske;
- druga pod vodstvom Franceta Perovška na območju Mije, zahodne Benečije in Breginjskega kota, in
- tretja pod vodstvom Franceta Cernugelja-Zorka na območju Matajurja, vzhodne Benečije, Kolovrata in Soške doline.

Vsaka skupina je šla po petnajst borcev. 22. junija je četa tridesetih borcev pod vodstvom Alberta Jakopiča-Kajtimirja odšla s planine Mije v Rezijsko dolino, kjer je prispela do vasi Osojan. V rajonu te vasi se je četa uspešno spopadla z večjo skupino italijanske vojske (nad 100 mož) in jo precej zdesetkala. Pozneje se je četa vrnila v sestav Gregorčičeve brigade, tako da je že 1. avgusta bila na območju vasi Krn.

Na svojem operativnem območju je uspeła ostati samo tako imenovana Matajurska grupa. 30. julija je Perovšek zapustil Benečijo in odšel na novo dolžnost v Pokrajinski komite KPS za Slovensko Primorje.

Julija 1943 so iz teh skupin osnovali Beneško četo pod vojaškim in policijskim vodstvom Franceta Cernugelja-Zorka; pozneje je bilo podrejeno četnemu poveljstvu celotno partizanstvo na zahodnem delu reke Soče, vključno z reko Idrijo.

Gregorčičeva brigada pa je delovala na drugem območju. Beneška četa je izvajala drzne akcije in sabotaže na sovražniških objektih in politično vzgajala prebivalstvo.

Na Kobarško-breginjskem kotu so delovali terenski odbori OF v vsaki vasi, prav tako mladinske organizacije, AFZ in narodna zaščita, ki so tesno sodelovali s partizani.

VIRI:

1. Pol. Franc Cernugelj-Zorko, Prvi boji Gregorčičeve in Gradnikove brigade, Vojaški informator 3-1965/66, stran 50—51.

(NADALJEVANJE)

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

VOJAŠKA VEDA
IN TEHNIKA

41.000 »šturmovikov«

Med drugo svetovno vojno je le Sovjetska zveza imela tako letalo, kot je »šturmovik«. To ni bilo lovsko, ne izvidniško in ne bombniško letalo, čeprav je lahko opravljalo tudi njihove naloge, temveč je bilo namenjeno predvsem za neposredno pomoč kopenskim enotam. Te naloge je bila prilagojena tudi njegova oborožitev, pa tudi druge značilnosti.

»Šturmovik« Il-12 so dokončno preizkusili jeseni 1941, takoj zatem pa so ga začeli izdelovati serijsko. To letalo je pri tleh letelo s hitrostjo do 470 kilometrov na uro, oboroženo pa je bilo z dvema mitraljezoma 7,62 mm in dvema avtomatskima topoma 20 mm. Razen tega so mu pod krila obesili še štiri rakete 82 mm oziroma na 500–600 kg bomb. Motor in pilotova kabina sta bila obdana z jeklenimi ploščami, zaradi česar navadna strelska oborožitev letalu ni bila nevarna.

V prvem letu vojne so izdelali 249 letal te vrste, v naslednjem letu pa so ga izpopolnili. Il-2 je postal dvosedelnik, dobil pa je tudi močnejši motor in močnejše mitraljeze.

V oktobru 1944 so prvič uporabili novi »šturmovik« Il-10, ki je bil še boljši od Il-2. V štirih letih vojne so v Sovjetski zvezi izdelali skupno 41.129 »šturmovikov« Il-2 in Il-10, kar je rekord, ki ga do sedaj ni prekosilo še nobeno drugo letalo na svetu.

Uranske puščice

V ZDA pripravljajo za jurišna letala neko novo orožje. To so okrogle in približno deset centimetrov dolge uranske puščice, ki jih spuščajo iz posebnih naprav. Lete trikrat dlje kot običajni topovi, s katerimi so sedaj oborožena letala. Orožje je namenjeno predvsem za uničevanje nasprotnikovih tankov, kajti poskusi so pokazali, da so uranske strelce prebojnejše od granat z volframsko konico. Te strelce se pri udarcu ob oklep razžare in gore tudi še potem, ko se prebijejo v notranjost tanka.

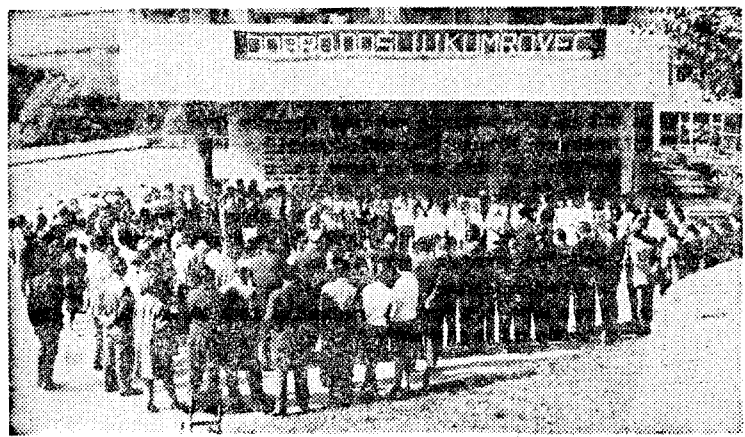
Kaj je PEL?

Podmornica je nevarna in celo nevaren nasprotnik. Najsi bo posadka kakor lažje še tako čuječna, je podmornica s svojimi torpedi kaj lahko spravi na morskem dnu, nato pa nekaznovana uide.

V tem primeru si z radarjem ne morejo prav nič pomagati, kajti morska površina odbija elektromagnetne valove, ki jih izžareva radar. Zato je bilo treba rešitev tega vprašanja poiskati drugje — na območju zvočnih valov, in sicer pri ultrazvoku, ki ga ne slišimo. Najpomembnejša lastnost ultrazvoka je predvsem ta, da se širi v ravni črti (kot svetloba) in da ga je mogoče usmerjati. Na tej osnovi so že konec prve svetovne vojne napravili prve generatorje ultrazvoka in jih priključili na ladijske trupe. Kasneje so jih še izpopolnili.

Te generatorje poznamo pod različnimi nazivi. Pri nas jih imenujemo PEL (podvodni električni lokator). Lokator pomeni, da z njim odkrivamo lokacije (lego) podmornice, električni pa je zato, ker proizvajajo ultrazvok z delovanjem električnega toka na kak kristal.

S pomočjo PEL usmerjamo ultrazvok z ladijskega trupa v morske globline. Ko ta naleti na kako oviro, se od nje odbija in vrača do ladijskega trupa. Po času, ki ga je odmev porabil, takoj izračunajo oddaljenost podvodnega objekta od ladje. Če je podmornica tri kilometre daleč, potem bodo zaznali odmev ultrazvoka po približno štirih sekundah, kajti zvok se skozi vodo giblje s hitrostjo 1500 metrov na sekundo.

V KUMROVCU SO SKLENILI, DA BODO ZGRADILI DOM BORCEV NOV

Terorizem v teoriji
in praksi

Med oblike nam sovražnega delovanja nekaterih organov in organizacij na Zahodu, na področju obveščevalno-propagandne in podtalne dejavnosti že sedaj v miru, pa tudi v morebitni vojni, spada tudi udejstvovanje dela jugoslovanske emigracije, ki nasprotuje našemu socialističnemu samoupravnemu sistemu

Prav zato je za nas še posebej pomembno, da poznamo osnovno usmeritev, vsebino in metode delovanja teh organizacij. Zlasti to velja za vse tiste, kar spada med priprave za psihološko vojskovanje, ki so neposredno usmerjene proti naši deželi.

Ob proučevanju tega vprašanja se bomo tokrat zadržali le na taktiki delovanja tiste organizacije jugoslovanske sovražne emigracije na zahodu, ki se imenuje »Hrvatski oslobodilački pokret« — HOP. Njen sedež je v Madridu, vodi pa jo znani vojni zločinec Maks Luburić, ki je že 1944. leta ustanovil »glavni štab hrvatskih oboroženih sil«. Sestavni del te organizacije je tudi »oddelek za proučevanje psihološke vojne«. Ta organ je za nas toliko pomembnejši, ker so ga ustanovili spriči naslednjih potreb:

— psihološka vojna ima neposreden vpliv na državno administracijo, proizvodni sistem in varnost dežele, proti kateri je usmerjena;

— posamezne oblike psihološkega delovanja neposredno vplivajo na izvajanje zunanje in notranje politike, ustrezne dežele;

— za načrtno in usklajeno izvajanje akcij je nujno osnovati posebno organizacijo in organe, ki so za vrsto vojskovanja strokovnjaki.

Naloge organov za psihološko vojskovanje so povsem usklajene z doktrinarnimi stališči vodilnih zahodnih dežel, pri čemer pa so seveda upoštevane tudi nekatere emigrantske posebnosti. Zato so v »oddelku za proučevanje psihološke vojne« predvideli tudi poseben organ, ki se imenuje »oddelek za uporabo proti našim sovražnikom«. Ta organ izvaja naslednje naloge:

— proučuje in spremlja splošne cilje psihološkega delovanja v Jugoslaviji in pri tem za ocenjevanje posameznih skupin ciljev uporablja zakonita in nezakonita sredstva;

— proučuje metode za izvajanje takih akcij pri nas in na tujem;

— načrtuje in usmerja izvajanje konkretnih akcij pri nas in v tujini.

Med mnogimi nalogami, ki jih opravlja ta odsek, so tudi širjenje sovražne publicistične propagande in raznih vesti, tiskanje letakov in njihovo razširjanje po naši deželi, ukrepi in postopki za pridobivanje in »ideološko« obdelavo naših državljanih, ki živijo v tujini, itd.

Pri tem se jim zdita zlasti pomembna teror in terorizem proti SFRJ, JLA in njenim pripravam za obrambo dežele. To je videti tudi iz prve številke »Vojaškega priročnika«, v katerem je »oddelek za proučevanje psihološke vojne« objavil posebno prilogo z naslovom »Tak-

tika terorja«, prispevek pa je podpisal »polkovnik Dizdar«. V tem članku je teror opisan kot oblika psihološke vojne, s katero je mogoče doseči »popuščanje, odnehanje ali kapitulacijo nasprotnika«. Osnovne metode za uresničitev tega cilja pa so »načrtno ubijanje, uničevanje in sabotaže«.

Pisec članka je še posebej analiziral cilje terorističnega delovanja. Za poglobljeno skupno ciljev ima tiste nagone, ki vplivajo na »ponašanje ljudi. Zato predlaga naslednji program:

— akcije za razbijanje občutka varnosti in medsebojnega zaupanja. Take akcije naj bi bile na prvem mestu terorističnega delovanja. Vsebujejo pa naj zlasti lažne obtožbe posameznih oblastnih organov, in sicer ne glede na to, če so osnovane ali ne. Pisec meni, da so take obtožbe silno ustrezna oblika za spodbujanje medsebojnega nezaupanja celo tedaj, »če ugotovimo, da so obtožbe neosnovane«. Ustrezajo tudi aten-

tati, sabotaže in uničevanje javnih objektov, s čimer oblastne organe prisilijo na »obsežne varnostne ukrepe«, ki bodo prizadeli večje število ljudi, s tem pa povzročili »obojeustransko nezaupanje«;

— razpečevanje ponarejenega denarja;

— pošiljanje vidnejšim predstavnikom oblastnih organov pakete z razstrelivom;

— ukrepi, s katerimi bo gospodarska moč dežele oslajena;

— širjenje nezaupanja med voditelji in prebivalstvom. To pa z netenjem požarov po skladiščih in anonimnim obtoževanjem posameznih funkcionarjev za take pojave ter uporabljanjem ponarejenih naročilnic, s čimer »bo v administraciji nastala zmeda, oblast pa bo med ljudmi prišla ob ugled«.

Posebna skupina te dejavnosti so najbolj grobe oblike terorja: ugrabljanje pomembnih političnih osebnosti, grdo ravnanje z ugrabljenimi ljudmi vključno s tem, da razmesar-

jeno telo ali truplo puste na kraju, kjer ga lahko vidi čim več ljudi, razpečevanje letakov in časopisov s slikami ugrabljenih ljudi in z natančnim opisom mučenja.

Taki ukrepi (ugrabitev, mučenje, izkoriščanje rezultatov) naj bi bili usmerjeni na to, »da bi sovražniki vedeli, kako se kaj podobnega lahko primeri še marsikomu izmed njih«.

Organizatorji terorja pa še ne zadovoljuje le s temi vrstami dejavnosti. Priporočajo netenje velikih požarov ter miniranje železniških prog in drugih objektov. Razpravljajo tudi o uporabi bakterioloških agensov za zastrupljanje hrane in vode zlasti tam, kjer »biva vojska, kajti posledica tega bi bilo večje število mrtvih, ranjenih, poškodovanih in bolnih...«, kar nedvomno slabi moralo celo pri najtrdnnejših ljudeh.

Kar zadeva teroristične akcije, ki vplivajo na druge človeške nagone, pisec predvideva vrsto ukrepov in ciljev takega delovanja, kot so podtikanje drog, ki povzročajo nespečnost

(zlasti benzedrin) v zdravila, ki jih ljudje najtežje kupujejo (aspirin in podobno), halucinogenih drog (LSD-25) itd. Posledica tega bo utrujenost, kar bo na splošno moralo slabo vplivati. S tem v zvezi še posebej omenja možnosti, kako te droge spravljati med hrano v skupnih menzah, vojaških kuhinjah in podobno.

Poseben cilj terorističnega delovanja je povzročanje nemirov, zmede in strahu. Pisec omenja mnoge teroristične akcije, med njimi pa tudi »povzročanje epidemij med sovražniškovo vojsko in prebivalstvom, kar vpliva na moralo vojakov in civilistov...«, povzroča nenehen nemir, zmedo in strah pred okužbo, zmanjšuje pripravljenost na odpor in zmanjšuje moralno moč celo pri najčvrstejših ljudeh...

Oblike terorja, kot jih opisuje in priporoča »polkovnik Dizdar«, kažejo, da pri izvajanju nalog psihološkega vojskovanja terorizem spada med poglavitne oblike takega delovanja. To dokazuje tudi kompaktna dejavnost sovražnega dela jugoslovanske emigracije na Zahodu proti naši deželi, našim delavcem, ki so zaposleni v tujini, in našim diplomatskim predstavništvom.

Razumljivo je, da takšni cilji zahtevajo tudi ustrezno taktiko za vse vrste terorističnih dejanj. V omenjenem članku so naštetih dejavnosti, ki so pomembni za teror: čas, objekt, intenzivnost delovanja, število akcij, tajnost, pomen presenečenja in drugo.

Tajnost je mogoče še med pripravami doseči tako, da akcije organizira samo en človek, ki pa »ima spravljene zaupni arhiv na zanesljivem kraju in do katerega je moč priti le prek oporoke tega človeka.« Razen tega skupine teroristov ne smejo vedeti druga za drugo, vsaka skupina pa uporablja posebno šifro.

Pri pripravah na izvajanje postavljenih nalog je zelo pomembno tudi urjenje diverzantov in teroristov. Urijo jih v ravnanju z najrazličnejšo oborožitvijo, eksplozivnimi in vnetljivimi snovmi, hladnim orožjem, z načini spopadov itd.

Izbira ljudi za teroristične akcije v Jugoslaviji in tujini je zelo občutljivo vprašanje, ki ga še posebej proučujejo. Iz omenjenega članka je očitno, kako si organizatorji prizadevajo najti take ljudi, ki bi se bili pripravljali lotiti nalog, ne da mislijo na to, kaj se utede kasneje pripetiti izvajalcu. Tu pa nastajajo težave, za katere pisec navaja naslednja stališča: »Teroristov ni mogoče imeti ne za vojake, ne za obveščevalce. Nobenega izmed njih ne varuje haška ali ženevska konvencija. Vsi člani skupine se morajo zavdati, da so prostovoljci le enkrat, to pa takrat, ko se odločijo za vstop v organizacijo. Zatem pa ostanejo samo še ukazi. Kdor jih ne izpolnjuje, bo takoj ob glavo«. Potem ko je terorist, ki naj požene v zrak kak objekt ali da koga ubije, izbran, ima le majhne možnosti, da se izogne nalogi, zakaj »možno ga je likvidirati« prek drugega terorista — »nevidnega spremljevalca«.

Tak je program in takšne so oblike delovanja ene izmed terorističnih organizacij na Zahodu, katere program je neposredno usmerjen na rušenje družbeno-gospodarskega sistema v naši deželi. Objavili pa smo vse to zato, da bi vojaki in predpostavljani natančneje spoznali namere in načine delovanja teh teroristov. Spričo tega nam jih bo lažje spoznati, odkriti in se boriti proti njim tako v naši deželi kakor tudi v tujini. Sovražnika pa bomo najlažje preprečili že pri poskusu kakršnega terorističnega dejanja s splošno čuječnostjo in pripravljenostjo naših državljanov. Prav to je bistveno. Posledica tega bo, da peklenska načrta, ki smo ga opisali, in drugih podobnih načrtov ne bo mogoče uresničiti.

NARODNA ARMIIJA

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Spet se obračamo na vas, dragi bralci, da bi nam pomagali pojasniti, kdaj in kje je nastala fotografija, ki jo danes objavljamo, ter koga predstavlja. Najbrž jo je fotograf posnel zgodaj zjutraj ali pozno zvečer, saj svetloba na borce pada zelo poševno. Kraj, kjer je bila slika posneta, verjetno leži nekje v Beli krajini, kar lahko sodimo po obliki hriba in drevju na njem, lahko pa tudi na Kočevskem ali ob zgornjem toku Kolpe. Čas: jesen 1944, kar lahko sklepamo po uniformah, ki so po večini zavetniške in pa po koruzi ter golem drevju. Nadalje lahko tudi sklepamo, da fotografija predstavlja neko zaledno enoto, saj večina borcev nima orožja, večina jih je starejših in pa oblečeni so bolj »civilno«

V Kumrovcu bodo gradili dom borcev NOV

Pred nekaj dnevi so si prebivalci Kumrovcu in Stožice pri Ljubljani spet stisnili roke. Tokrat so proforski zbor osnovne šole »Danile Kumarjeve« ter mnogi drugi ugledni družbeno-politični delavci, med njimi Franc Leskošek-Luka, Jaka Avšič, Miloš Polić, Borut Miklavčič, Ivan Kunaver in drugi,

obiskali rojstni kraj maršala Tita ter tako vrnili obisk kumrovskih prijateljev v Ljubljani. Svoj namen se bolj okrepljeno jelijske vezi dveh krajev, je obisk dosegel, misel in stvarnost bratstva ter enotnosti pa bo nadaljevala sama gradnja doma borcev v Kumrovcu. Prijateljstvo med Kumrovčani in Stožičani je rodilo načrt za gradnjo doma borcev v Kumrovcu, bratstvo in solidarnost med borci vse Jugoslavije pa bo dom tudi zgradilo.

Nepopisno je bilo vzdušje pred osnovno šolo »Maršala Tita« v Kumrovcu takrat, ko so se iz avtobusa in osebnih avtomobilov vsuli potniki iz Ljubljane. Proforski zbor kumrovške šole je prijetno sprejel svoje goste: Po krajšem uradnem, svečanem sprejemu pred šolo so si gostje in gostitelj v šolskem poslopju podelili, kaj mislijo: da bodo z vsemi močmi nadaljevali priprave za gradnjo

novega doma in sodelovali pri gradnji sami. Nato so si ogledali še rojstno hišo maršala Tita.

V 37. številki »TV-15« smo že poročali o pripravljanih delih za gradnjo doma borcev NOV v Kumrovcu. Snovatelji že vedo, kakšen bo, čeprav projektanti še niso zastavili ravnin in črtal. Stal bo na pobočju hriba nad Kumrovcem. Vsa dela — gradnja ceste, napeljava elektrike in vodovoda in drugo — bodo opravili prostovoljci iz vse Jugoslavije. Vsa gradnja bo veljala 486.000.000 starih dinarjev. Pretiranega razkošja pod streho doma borcev ne bo mogoče najti; ustreza bo krajevnim razmeram. Pravijo, da bo nekaj takega kot dom na Polževem. Imel bo 60 do 80 ležišč.

Kaj je doslej storjenega v zvezi z gradnjo doma? Zemljišče je že kupljeno. V treh hrvatskih občinah: Hrvatskem Zagorju, Klanjcu in Zaboku so člani ZB prispevali za gradnjo 27.000.000 starih dinarjev. Kolektivne tovarne trikotaje in

nogavice »Tonosa« je doslej podaril 500 tisočakov, odbor za pohod ob žici okupirane Ljubljane pa je kot prvi darovalec dal 200 tisočakov. Predstavniki odbora za gradnjo doma bodo obiskali vse republiške odbore ZZB NOV v Jugoslaviji, konferenco SZDL v vseh republikah in druge organizacije ter obrazložili pomen gradnje doma borcev v Kumrovcu.

Junija prihodnjega leta bodo brigadirji prvič zasadili lopate v zemljo nad Kumrovcem. To bo ljubljanska mladina — Mestni komite ZM je sodelovanje že obljubil — pridružil pa se jim bodo tudi nekateri borci. Dom pa ne bo služil le generaciji, ki ga bo gradila: zgradili ga bodo tako, da ga bo mogoče povečati, kar bodo storili zanamci. In še to: akademski slikar France Goddec je pozval vse umetnike v Jugoslaviji, naj s svojimi umetninami okrasijo bodoči dom borcev. Svoj poziv je podprl z več slikami, ki jih je že odredil za novi dom.

— ZC —

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Nove možnosti prehrane v vojni

Že od nekdaj, kar pomni zgodovina, so svet pretresale vojne, spremljali pa so jih pomanjkanje in bolezn. Skozi stoletja je tudi po naših cerkvah donela proti nebu ponižna prošnja vernikov: »Kuge, lakote in vojske reši nas...« Toda bog je bil očito gluha za take prošnje, saj so si vojne sledile druga drugi v skoraj enakih zaporednih presledkih. Naši očeti in matere pomnijo že dve svetovni vojni. Že kot otroci smo poslušali pripovedovanje o hudi lakoti, ki so jo okusili naši starši še kot otroci in odrasli, da bi potem podobno občutili tudi sami

V možni bodoči vojni bi bile tegobe človeštva zaradi lakote zaradi napredka vojne tehnike, predvsem pa zaradi nuklearnega in bakteriološkega ter kemičnega orožja najbrž večje kot v prejšnjih. Po drugi strani pa bi znanost dala človeštvu razne nove oblike živil ter iznašla tudi načine za konzerviranje, o katerih naši predniki niso niti sanjali.

Človek mora jesti in piti, drugače hitro obnemore in zatem tudi umre. Posebno vojak, ki je izpostavljen hudim telesnim naporom, poleg tega pa se mora še skrivati in nositi hrano ter pijačo tudi s seboj, zlasti v partizanski vojni, mora imeti zadošče hrane. Nekoč so bile vojaška hrana predvsem konzerve v pločevinastih skatlah, zdaj pa imamo celo vrsto drugih načinov za ohranitev uporabnosti in zmanjšanje prostornine ter teže vojaške hrane.

Prav bi bilo, če se seznanimo z njimi...

V naši osvobodilni vojni in revoluciji smo se glede oskrbe prebivalstva in posebno borcev kaj hitro znašli pred strahotnimi težavami. Okupatorji so strogo nadzirali večino prometnih zvez in virov oskrbe. Razen tega je bila naša prehrabena industrija zelo borna. Pred vojno je jugoslovanska vojska kot suho hrano poznala predvsem golažve konzerve in prepečenec. Pri partizanih je bil tudi kruh le redkokdaj v torbici.

Leta 1942 so okupatorji začeli množično zapirati naše ljudi in jih pošiljati v taborišča, kjer so hudo stradali. Svoji so jim včasih lahko kaj poslali. Teža paketov je bila omejena, zato so se od ust do ust širili recepti za razne priboljške, ki niso ne težki ne obilni, pa vendar veliko zaležejo. Znano je bilo na primer prežganje z dodatkom kuhanega, pasiranega in posušenega fižola, razni prepečenci in oblike kruha z raznimi dodatki. Žlica prežganja s fižolom je napravila taboriščno juho okusno in gosto...

Istega leta je število parti-

zanov močno naraslo, okupatorjevo nadzorstvo nad mesti in prometom pa močno poostriilo. Zato tega leta beležimo prve poskuse, da bi konzervirali nekaj hrane, zlasti mesa, delali salsame itd. Toda zaradi poletne ofenzive, pomanjkanja in vrste drugih razlogov so bili ti po-

skusi obsojeni na neuspeh, oziroma niso imeli posebnega vpliva na oskrbo večine borcev.

Sovražnikove vojske so imele med II. svetovno vojno na razpolago ves čas kruh in razne konzerve, sire in suhomesnate izdelke. Angloameričani, ki

je njihovo vojsko oskrbovala močna industrija, so kot naši zavazniki del svoje oskrbe odstopili proti koncu vojne naši vojski. Tako razne mesne konzerve, prepečenec, soljeno surovo maslo v konzervah ter dehidrirano zelenjavo, predvsem krompir. Posebne enote, kot komandoši in padalci, so imeli tudi visoko kalorično hrano kot pemikan. To je bila mešanica mletega suhega mesa, masla, sladkorja ter raznih vitaminskih in drugih dodatkov.

Po vojni, zlasti pa zadnja leta, se je razvila tudi naša prehrabena industrija. Gospodinjice so se tako rešile marsikateri skrbi, saj se je del pripravljanja hrane preselil v industrijo. Dobili smo tudi celo vrsto novih živil, ki so posebno primerna za prehrano vojakov, pa tudi civilistov v vojni, velikih množic ob raznih praznikih, sezonskemu tujskemu prometu in prehrani ob raznih naravnih nesrečah.

Kemični inštitut »Boris Kidrič« v Ljubljani ima poseben oddelek za raziskave na področju prehrane. V sodelovanju z univerzo in gospodarskimi organizacijami je izdelal recepte za več vrst jedi, primernih za vojne razmere.

Tako so obdelali recept za različne predjedi ali antipaste. Podobne so jim mazavne solate, sestavljene iz različnih vrst mesa, zelenjave, masla in vitaminov. Lahko vsebujejo tudi kvas.

Posebno zanimivi so koncentratni mesa in zelenjav. To niso znane jušne kocke, ki jih že dolgo poznamo, pač pa do skrajnosti osušene mešanice, ki jih pojemo kot keks. Njihova hranilna vrednost je zelo velika, želodec vsebino dobro prebavi. Prostornina in teža sta zelo majhni, kljub raznim zunanjim vplivom ostanejo dolgo uporabne. Kot vsakdanja prehrana ne pridejo v poštev, ampak samo ob izjemnih primerih. Za zdaj jih še ne dobimo v trgovinah.

Glavna njihova sestavina so pšenični kalčki, ovseni kosmiči, pšenične mrvice, korenje, zelena, čebula, paradižnik ter začimbe kot poper, majaron, peteršilj, česen in kumina. Razen tega so v njih kot dodatek razne mineralne snovi, kisline ter seveda meso: goveje, telečje, svinjina, perutnina. Koncentrati so zaviti v alufolijo in pergamin.

Nadalje so raziskovali in podrobno proučili postopek za konzerviranje pekovskega kvasa. Tega osušijo, ne da bi uničili sposobnost celic za razmnoževanje. Tak kvas je lahko uskladiščiti, saj ima majhno prostornino in težo in ni preveč občutljiv na neugodne vremenske razmere.

Popolnoma nov je postopek, ki ga imenujejo liofilizacija. To je kombinacija sušenja in zmrazovanja. Hrana zadrži le 4 do 6 odstotkov vlage. Poleg raznih vrst mesa, sadja, sadnih sokov in zelenjave so uspeli liofilizirati celo jogurt. Iz njega so dobili prašek, ki v vodi zelo hitro postane spet jogurt, okusna in osvežujoča rumenkasta tekočina. Skoraj vsem takim izdelkom dodajo tudi vitamine.

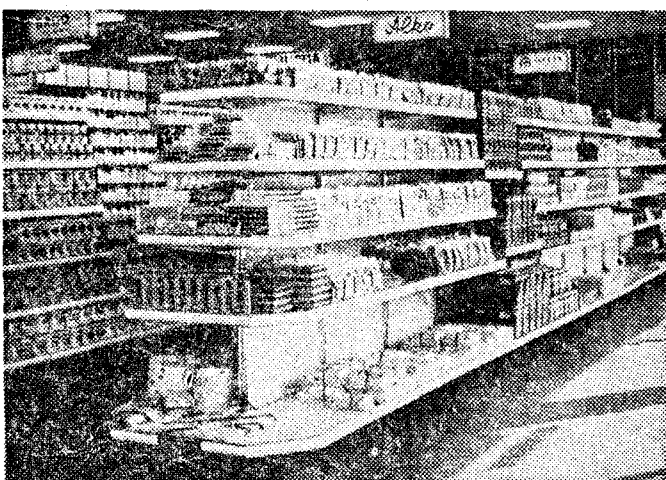
Že dlje časa poznamo raznovrstne jušne kocke raznih tovarn. Te so zelo pripravne za prenos, uskladiščenje in pripravo juh, saj jih je potrebno samo raztopiti v prekuhani vodi ali prevreli.

To so šele začetki, ki jih je podvzel oddelek za raziskavo prehrane v kemičnem inštitutu »Boris Kidrič«, ki pa jih bo treba smotrno razvijati in v celoti uresničiti.

PAK

SODOBNA MONTAŽNA OPREMA ZA SAMOPOSTREŽNE IN POSTREŽNE TRGOVINE ITD.

Več poslovnega uspeha z našo montažno trgovinsko opremo in kovinsko embalažo

KOVINSKA INDUSTRIJA IG PRI LJUBLJANI

Izvedba:

Jugoslavija

Police, vmesne perforirane stene in konzole iz jeklene pločevine, prepletkane z zaščitnim lakom v poljubnih barvah. Navpični nosilni profil iz polirane nerjavne jekla. Celna stran polic opremljena z aluminijastim profilom, elokstranim v naravni ali poljubni barvi z vzbočnim dekorativnim plastičnim trakom in možnostjo, namestiti cene in napise.

Prednosti:

Lepe arhitektonske oblike sestavnih delov in celote. Neomejena individualna prilagoditev opreme velikosti prodajnih lokalov. Variacija prodajnih ploskev s poljubnim premikom polic. Maksimalen izkoristek prodajnega prostora — 40% več kot z opremo prejšnjih izvedb. Hitra — enostavna montaža brez posebnih orodij. Skrajna higiena prodajne opreme in prostora, ki jo omogočajo ravne gladke ploskve in talni nosilci polic.

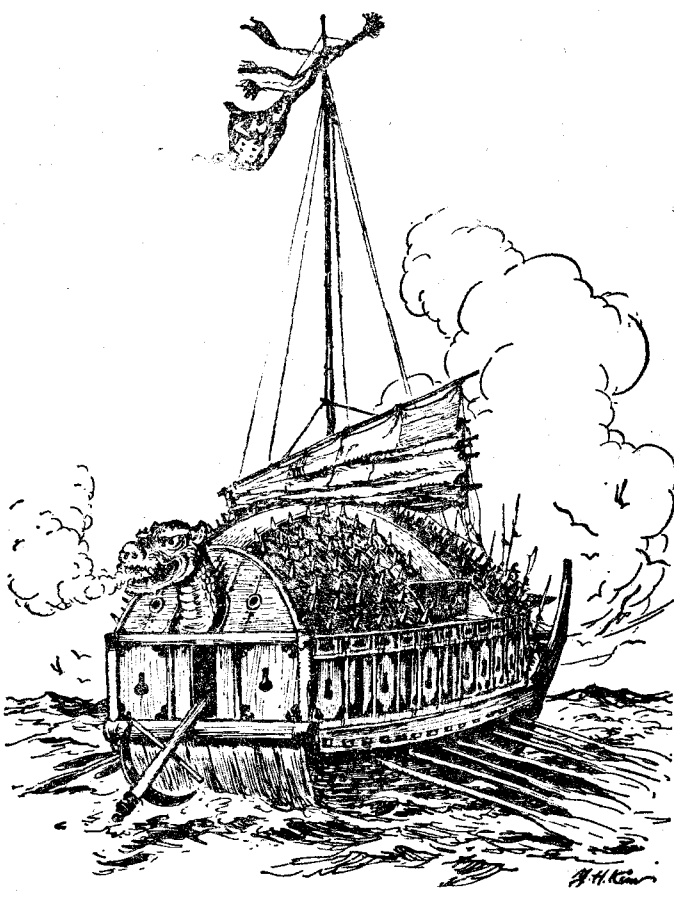
Oklopne ladje pred tisoč leti

Znano je, da so oklopne ladje bile pol stoletja okostje vsake velike vojne mornarice. Manj pa je znano, da so prve oklopne ladje, že jih v takratni izvedbi lahko tako imenujemo, plule po morjih že pred skoraj tisoč leti, bile pa so sestavni del korejskega ladjevja.

Menijo, da so prve oklopne ladje Korejci uporabljali že v II. stoletju, predvsem proti mandžurskim roparjem, ki so pustošili korejske obale, in proti osvajačem z japonskih otokov. Te ladje so bile le deloma zavarovane z železnimi ploščami, ki so bile pritrjene ob straneh ladje. Iz plošč so štrlele železne osti. Z gusarskimi ladjami pa so se spoprijemale tako, da so se oklopne kar zaletale vanje in jih drobile.

V 16. stoletju pa so na Koreji začeli graditi ladje, ki so bile obdane z oklopom z vseh strani. Dolge so bile do 32 m, široke pa do 9 metrov. Za pogon so imele vesla, in sicer po sedem do deset na vsaki strani. Sodijo, da sta bila za vsakim veslom po dva moža: prvi je veslal sede, drugi pa stoje. Krma je bila velika in težka. Zato so za krmarjenje potrebovali po osem mož. V podpalubju je bilo štiriindvajset prostorov, ki so jih uporabljali kot skladišča in za posadko.

Gornja paluba je bila prekrita s približno deset centimetrov debelimi deskami, nanje pa so bile pritrjene šestokotne železne plošče, debele kakih dvanajst milimetrov. Ladja je bila podobna želvi, toda posadka je bila dobro zavarovana. V oklepu so bile odprline le za topove in puške. Na zunanjo stran oklepa so

pritržili ostre nože, konice kopij in osti, da bi tako preprečili sovražniku morebiten vdor na ladjo. Takrat so uporabljali topove, katerih granate so letale nekaj stotin metrov daleč. S temi topovi pa je bilo mogoče izstreliti le kakih sto do dvesto granat, nato pa so postali neuporabni. Razen tega so Korejci upo-

rabljali tudi zmes solitra in žvepla za zadimljevanje. Z dimom pa se niso le maskirali, temveč so vnašali tudi strah in zmedo med vraževerne sovražnike.

NA SLIKI:

Korejska »oklopnica« je bila z vseh strani obdana z železnimi ploščami

Fran Staudekar:

Ob 50. obletnici bojev za osvoboditev severnih krajev Slovenije

V teh mesecih pred 50 leti se je približevala koncu I. svetovna vojna. Neizbežno se je bližal razpad avstro-ogrskemu monarhiji, stoletne zatiralke malih, zlasti slovanskih narodov. Razmere v stari, trhlj monarhiji so postajale že v sredini leta 1917 z dneva v dan težje. Prisilna vojna posojila, nenehne rekvizicije, čedalje večje pomanjkanje vseh življenjskih potrebščin in naraščajoče vojne tegobe so povzročile, da je ljudstvo izgubljalo zaupanje v državo in da se je začel v njem porajati duh upora. Poleg tega pa je v naši deželi besnel teror avstrijske policije in vojaških oblasti, saj je že v prvih 14 mesecih vojne bilo obesenih ali ustreljenih v Sloveniji okrog 470 oseb, obtoženih veleizdaje, nešteti pa so bili obsojeni na dolgoletno ječo. Pod vplivom naraščajočega nerazpoloženja širokih ljudskih množic so takratni slovenski poslanci, združeni v Jugoslovanskem klubu, podali 30. maja 1917 izjavo, znano pod imenom majniška deklaracija, v kateri so na temelju narodnega načela zahtevali, naj se vse ozemlje monarhije, na katerem bivajo Slovenci, združi pod žezlom avstro-ogrskemu monarhiji v samostojno državno telo.

V istem času je Češka zveza dala izjavo, naj se avstro-ogrskemu monarhiji spremeni v državo svobodnih in enakopravnih narodnih držav. S tem se je začel skupen boj Čehoslovakov in Jugoslovancev za narodno svobodo v okviru habsburške monarhije.

Slovenci so deklaracijo z zadovoljstvom sprejeli, saj je pomenila v takratni situaciji pomemben korak k osvoboditvi. Pri nemškoavstrijskih in madžarskih politikih pa je izzvala hudo reakcijo. Odločno so se protivil vsakršni novi državni tvorbi, ki bi jim pretrgala zvezo z Jadranskim morjem, kakor si jo je zamišljala majniška deklaracija z ustanovitvijo države jugoslovanskih narodov.

Medtem se je v Rusiji zrušil carizem in izbruhnila je zmagovita oktohrska revolucija, ki je mogočno odjeknila tudi med zatiranimi množicami avstro-ogrskemu monarhiji. Klic po miru in svobodi ni zajel le zaledja, marveč se je razlegal tudi na bojišča med vojne naveličano vojskovo. V zimskih mesecih 1917/1918 se je jugoslovansko gibanje močno okrepiło. Na mirovni pogajanjih v Brest Litovsku med zastopniki Nemčije in mlade Sovjetske zveze je sovjetska delegacija dala idejo samoodločbe narodov, ki je bila zlasti med malimi narodi ugodno sprejeta.

V začetku leta 1918 so posebno odločno začeli nastopati češkoslovski zastopniki. V manifestu 6. januarja 1918 so zahtevali samoodločbo in samostojno državo, pri čemer niso niti z besedico omenili habsburške monarhije. Jugoslovanski klub se je brzojavno solidariziral s češkim manifestom, vendar je avstro-ogrsko politična cenzura objavilo te brzojavke zaplenila.

Pomladi 1918 je ljudsko gibanje za mir, svobodo in samostojno državo zavzelo širok razmah. Na številnih shodih in tabornih so se takratni slovenski politiki mogli prepričati, da je njihova prejšnja zamisel o nekaki habsburški zvezni državi med ljudskimi množicami že močno splahnela. To je bilo čutili zlasti na velikem ljudskem taboru v Žalcu 17. marca 1918, kjer so, kakor je posneti iz resolucije, zbrani tisoči Slovencev navdušeno pozdravljali v svoji sredi zastopnike Hrvatov in Srbov in izrekli prepričanje, da je življenje slovenskega naroda zagotovljeno le v zedinjenju Slovencev, Hrvatov in Srbov. S to resolucijo so zborovalci zahtevali samoodločbo Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki hočejo na svojem ozemlju ustanoviti samostojno državo. Konec resolucije je avstrijska oblast zaplenila.

Po takem razmahu jugoslovanskega gibanja za mir, svobodo in narodno samostojnost je bilo že mogoče presoditi, da ljudske množice nečjejo nič več slišati o kaki polovičarski rešitvi slovenskega narodnega vprašanja, da nečjejo več biti sužnji avstro-ogrskemu monarhiji in da nečjejo sprejeti take avtonomije, kakršno so jim ponujali avstrijski cesar Karl in njegovi ministri. Tedaj je namreč že bila znana izjava avstrijskega ministrskega predsednika Seidlerja, da tisti deli Avstrije, ki leže na poti do Jadranskega morja in so tesno povezani z nemškimi jezikovnim ozemljem, in to je predvsem Slovenija, ne bodo nikoli pripadali jugoslovanski državi, pa četudi bi prišlo do njene ustanovitve.

Spričo takega stališča vodilnega avstro-ogrskemu državniku so prišli Slovenci do spoznanja, da od Avstro-ogrskemu monarhije ne morejo pričakovati nobenih pravic in da v tej državi nimajo ničesar več opraviti. V tem prepričanju jih je zlasti še utrdila izjava cesarja Karla slovenskim zastopnikom kmalu po avdienci spodnještajerskih nemških tajnikov, ki jih je vodil pujski župan Ornič, da slovenski zastopniki izgubljajo tla med ljudstvom in da so pravi zastopniki Slovencev Ornič in njegovi privrženci. Obe izjavi sta voditelje jugoslovanskega gibanja na Slovenskem hudo ogorčili, ker so spoznali, da sta se cesar Karl in njegov kabinet odločila za vsenemško politiko zoper slovensko in jugoslovansko.

Tak razvoj je terjäl spremembo stališča v odnosu do avstro-ogrskemu monarhije, kajti ljudske množice, zradikalizirane od dolgotrajne vojne in pomanjkanja, so zahtevale nedvoumni odločitve političnega vodstva. Medtem se je zaostila cenzura in prepovedani so bili shodi. Toda med ljudstvom je nenehno in vedno huje vrel. Klic po miru in svobodi je vedno glasneje prihajal s prostranih ruskih poljan in budil k uporom že tudi vojaštvo.

Upori so maja 1917 izbruhnili v treh garnizijah na Štajerskem. Prvi je bil 12. maja v Judenburgu, kjer se je uprl 42. nadomestni bataljon takratnega 17. ljubljanskega pešpolka, ki je bil namenjen na fronto. Ta upor, ki je bil takrat eden največjih, so zadušile tuje rodne čete pod poveljstvom nemškega generala Kössela. Upor je bil krvavo zatrt. Od vojaškega sodišča so bili na smrt obsojeni voditelji upora, Slovenci Hafner, Možina, Davtovič, Stefanič. Rogelj in Hrahočič. Dva dni pozneje, 14. maja, je v mestu Murau, na Gornjem Štajerskem izbruhnil upor slovenskih vojakov 7. lovškega bataljona. Teden dni pozneje pa se je v Radgoni uprl nadomestni bataljon 97. pešpolka — tržaškega, ki so ga sestavljali Slovenci, Hrvati in Italijani. Vojško sodišče je obsodilo na smrt voditelje upora Melihna, Svaba, Ukočiča, Fraja, Liberata, Hvala, Freba in Maniaca, ki so bili vsi doma iz okolice Trsta.

(NADALJEVANJE)

Poziv bivšim internirancem taborišča Ebensee

V ZR Nemčiji so aretirali vojnega zločinca Antona Ganza, komandanta taborišča Ebensee, podružnice koncentracijskega taborišča Mauthausen. Preiskavo vodi deželno sodišče v Nemmingenu.

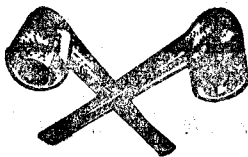
V zvezi s tem pozivamo vse nekdanje internirance taborišča Ebensee, da sporoče vse tisto, kar vedo o zločinu nekdanjega komandanta Antona Ganza. Pri tem gre za umore, pretepanje in druga grozodejstva, ki jih je zagrešil nad našimi ljudmi v taborišču.

Dolžnost preživetih internirancev je, da s konkretnim opisom zločinov, ki jih je Ganz zagrešil, sodelujejo pri tem, da bo temu vojnemu zločincu izrečena zaslužena kazen.

Vse, ki kaj o tem vedo, prosimo, naj pošljejo svoje opise zločinov Antona Ganza na naslov: REPUBLIČNI ODBOR ZZB NOV SLOVENIJE — KOMISIJI ZA BIVŠE POLITIČNE ZAPORNICE, INTERNIRANCE IN DEPORTIRANKE — LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 10.

MISLILI SMO TUDI
NA KADILCE PIP!

Iz uvoza smo prejeli večjo količino PIP. Tudi zahtevnejši kadilci bodo lahko izbrali svojo novo ljubljenco iz BOGATE IZBIRE PIP, ki smo jo pripravili na TOBAČNEM ODDELKU v pritličju naše TRGOVSKE HIŠE v Tomšičevi 2. Prav tam prodajamo najnovejše ČISTILCE PIP, vse vrste tobaka ter domače in uvožene cigarete

nomma

LJUBLJANA

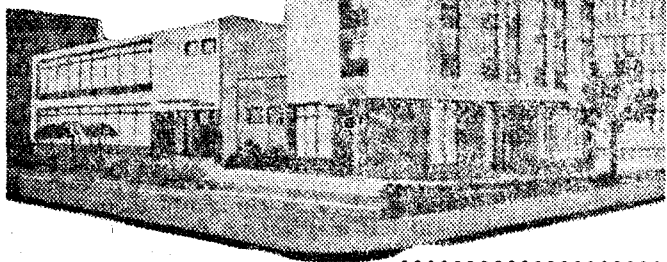
Gostinsko podjetje

»CENTRAL«

Hotel B kategorije

»DIANA«

Murska Sobota

Kavarna, restavracija, slaščičarna, bife, 40 sob. od teh 24 z eno posteljo, s kopalnicami in telefoni

Prvovrstna ciganska godba »BARANJA« igra vsak večer razen ponedeljka. Specialna prekmurska in internacionalna kuhinja. V neposredni bližini Radenci in Moravske Toplice. Menjalnica, turistični biro v hiši. Obiščite nas.

Kdor gradi
varčuje,
če kupuje vse
pri GRAMEXU

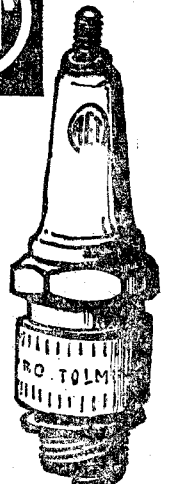
GRAMEX NUDI ZA NAKUP

1.000.000 SD

KREDITA BREZ POROKOV

Za nakup zlasti priporočamo:
• prvovrstno salonnino kritino »Anhovo« • kvaliteto vrsto cementa Trbovlje - Anhovo - Umag • betonsko železo - na željo kriviljeno po načrtih • bogat sortiment keramike - sanitarji • vse vrste apna • vrata, okna, garažna vrata, parket, CARIL in druge obloge • vse vrste opečnih izdelkov - okensko steklo in drug gradbeni material

Informacije za potrošniški kredit daje prodajni oddelek, Kurjiška 10, tel. 310-140 in 312-851. IZKORISTITE UGODEN NAKUP!

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagrajuje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

KINO SPORED

• Kino »Triglava«, Ljubljana:
9. oktobra 1968 — »Srečni umirajo dvakrat«, jugoslov. film.
10. in 11. oktobra — »Sončni kriki«, slovenski barvni film.

od 12. do 14. oktobra — »Zasodnik Matija Sandor«, franc. barvni film.
15. in 16. oktobra — »Izlet na Tahiti«, franc. barv. pustol. film.

• Kino Veče:

9. in 10. oktobra 1968 — »Tajni agent Stanislav«, francoska kriminalna komedija.
od 11. do 13. oktobra — »Dvojboj v Teksasu«, ital. barv. western.

• Kino Zalog:

10. oktobra 1968 — »Dogodek, ki je pretresel svet«, ameriški dokumentarni film o umoru Johna F. Kennedyja.

12. in 13. oktobra — »Zestota«, amer. barvna krimin. komedija.

• Kino Zdobrova:

9. oktobra 1968 — »Dogodek, ki je pretresel svet«, amer. dokumentarni film o umoru Johna F. Kennedyja.

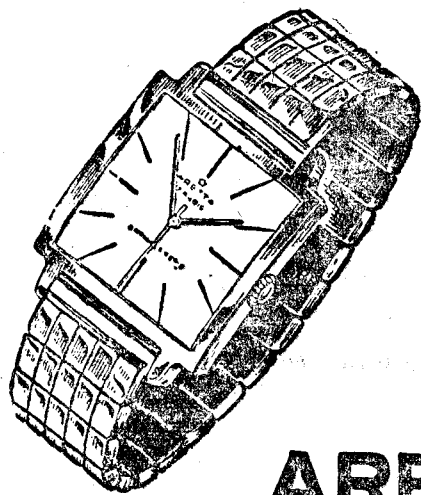
12. in 13. oktobra — »Sladka Irma«, ameriška barv. komedija.

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kvaliteti naših testenin.

★
ARETTA

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

TRST, Piazza St. Antonio Nuovo 4/I-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata, PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!
- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji. SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

**ZA VAŠ
TRANZISTOR
GRE!**

BATERIJE
za tranzistorje

- posebno za tranzistorje naya baterija SUPER PL po angleški licenci VIDOR
- 50 % daljša življenjska doba
- plastična prevleka onemogoča izločanje kisline
- izredno natančne mere
- elektronska kontrola kvalitete

TOVARNA BATERIJ
ZMAJ
LJUBLJANA

VSAK ČLAN
ZZB NOV SLOVENIJE NAJ POSTANE
NAROČNIK TV-15

PRESKRBUJE INDUSTRIJO IN DRUGE POTROŠNIKE Z GUMI-AZBESTNIMI TESNILNIMI PLOŠČAMI RAZLIČNIH KVALITET IN NAMENOM UPORABE:

- TESNIT 10, TESNIT 25, TESNIT 100, TESNIT KEMIT, TESNIT SOLVENIT, TESNIT UNIT in TESNIT ARMIT (ŠTEVILKE POMENIJO ATMOSFERE PRITISKA).

Dolgoletna tradicija v izdelavi slojastih plastičnih mas — laminatov: izoteksta po DIN 7735, kvalitete HgWG in HgWF ter izocartov po DIN 7735 kvalitete Hp I, Hp II, Hp III, Hp IV.

Kooperacija z industrijo motorjev in motornih vozil ter strojev za gradbeništvo.

*Zaupajte nam
svoje denarne
posle, opravimo
jih hitro,
natančno in
zaupno pod
najugodnejšimi
pogoji*

- Sprejemamo navadne hranilne vloge in jih obrestujemo po 6,25 %
- Sprejemamo vezane hranilne vloge na odpovedni rok in jih obrestujemo od 7 do 8 %
- Zbiramo sredstva občanov in delovnih organizacij ločeno in združeno za stanovanjsko graditev
- Dajemo posojila za nakup, graditev in dograditev ter obnovo stanovanj, komunalnih naprav, garaž in počitniških hišic
- Dajemo posojila kmetijskim varčevalcem
- Dajemo posojila občanom
- Odkupujemo tuja plačilna sredstva
- Prodajamo tuje valute, čeke in kreditna pisma za službena, privatna in turistična potovanja (provizija 0,5 %)
- Odpiramo osebne devizne račune in jih obrestujemo od 6,25 % do 8 %, od tega 4 % do 6 % v devizah — posle opravljamo brezplačno
- Odpiramo žiro račune občanom

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

posluje za stranke:

- Osrednja poslovna enota, Šubičeva 2 in Mestna hranilnica ljubljanska vsak dan, razen sobote, od 7.30 do 18. ure neprekinjeno.

Vse druge poslovne enote pa:

- v ponedeljek in sredo od 7.30 do 16. ure neprekinjeno,
 - v torek, četrtek in petek od 7.30 do 12. ure
- Ob sobotah poslujejo s hranilnimi vlogami Kreditne banke in hranilnice Ljubljana vse pošte v Sloveniji.

NESREČNA DEŽELA

Doktor Antonio de Oliveira Salazar ni utegnil obračunati s samim seboj. Sredi septembra se je začela njegova agonija in skoraj štiridesetletna diktatura je bila tolikšna, da niti njegovemu nasledniku ni do tega, da bi se ozrl v preteklost in skušal pregledati dediščino. Edina žalostna »prednost« Salazarjevega režima je bila navidezna politična stabilnost: do vojaškega udara v letu 1926 je imela Portugalska v šestnajstih letih kar šestinajdeset vlad, med katerimi so nekatere »trajale« komaj dan, od leta 1932, ko je Salazar postal predsednik vlade, pa do septembra letos, je imela Portugalska samo eno, Salazarjevo vlado. Salazarjeva diktatura ima še drugo žalostno »prednost«: v dvajsetem stoletju v Evropi ni političnega voditelja, ki bi bil tako dolgo na krmilu.

Pred devetinsedemdesetimi leti rojeni Salazar je bil sin bogatega oskrbnika kmetije iz vasi Vimieiro v osrednji Portugalski. Najprej je nameraval postati duhovnik — na Portugalskem je še zmerom edina kariera le med rdečim in črnim, med vojsko in cerkvijo — vpisal se je na jezuitski seminar, si kmalu nato premislil in začel študirati pravo na starodavni univerzi v Coimbra. Diplomiral je leta 1917, čez leto dni dobil mesto profesorja ekonomije in financ na isti univerzi in se tudi kot katoliški poslanec začel ukvarjati s politiko.

Tedanja Portugalska je bila dežela popolnega političnega in gospodarskega kaosa. Revščina prebivalstva je bila neznanska, kmete so izjemali skorajda srednjeveški fevdalci, predstavniki porajajoče se industrije so veleposestnikom metali polena pod noge, vojska je začela dvigati glavo, zakaj v deželi, ki se je

štela med poglavne kolonialne sile, je bilo treba narediti red. Leta 1926 je vojska izvedla državni udar in tedaj so Salazarju kot politiku, ki je pred nekaj leti ogorčeno zapustil skupščino, ponudili ministrstvo za gospodarstvo.

Ministrski stolček je bil za ambicioznega Salazarja premalo. Za izvedbo gospodarske reforme, ki mu je rojila po glavi, je potreboval več oblasti, predvsem absolutno oblast. Dolgo ni čakal, zakaj že leta 1932 so mu ponudili predsedništvu vlade. To je bila prava priložnost: sprejel je položaj in do jeseni letos ga ni zapustil.

Kakšna je bila Salazarjeva reforma? Na političnem področju je tedaj imel velikega vzornika v italijanskem duceju. Benito Mussolini je Italijo vodil tako, kot si je Salazar želel voditi Portugalsko. Zato je Salazar uvedel korporativni sistem z vladavino elite, na čelu katere je bil seveda sam. Pri tem se je oprl na vojsko, tajno policijo PIDE (velja za najbolje organizirano tajno policijo na svetu), na velekapital in veleposestnike ter na cerkev. Državo je politično »utrdil« tako, da je prepovedal sleherno naprednejšo in demokratično misel, preganjal opozicijo in dal mučiti in ubijati opozicijske voditelje. Zadnji veliki uspeh je PIDE dosegla pred štirimi leti, ko so se njeni ovaduh prikradli celo v centralni komite ilegalne in prepovedane Komunistične partije Portugalske. Zapri so okoli petsto najvidnejših komunističnih voditeljev, »poskrbeli« pa tudi za druge predstavnike opozicije. Kdor režimu ni všeč, se hitro znajde v zaporu, pozneje v ječi, ali pa v izgnanstvu na otoku Sao Tomé v Gvinejskem zalivu. Velik del portugalske emigracije je političen.

Med drugo svetovno vojno je Salazar sicer proglasil nevtralnost, toda naklonjen je bil silam Osi. Tedaj je bila Portugalska leglo vohunskih spletk. Toda vojna sreča se je obrnila drugače, kot je pričakoval Salazar. Hitro je zasukal plašč po vetru ter ZDA in Veliki Britaniji ponudil oporišča na Azorih. Seveda je tudi poskrbel, da je Portugalska postala članica NATO.

Portugalska je nekoč sodila med najmočnejše kolonialne imperije in še danes se je drži žalostnih sloves zadnjega kolonizatorja v največjem obsegu. Njene kolonije so: Angola (Portugalska zahodna Afrika), Mozambik (Portugalska vzhodna Afrika), otočje Cape Verde v severnem Atlantiku, Portugalska Gvineja, otočje Sao Tomé in Principe, Macao na Kitajskem in Portugalski Timor severno od Avstralije. Kolonije so nekoč veliko prinašale, zdaj pa zaradi osvobodilnih gibanj terjajo vse več denarja in vojakov: za vojsko gre 40 odstotkov nacionalnega dohodka, v kolonialni vojski je okoli 150.000 vojakov.

Gospodarska reforma doktorja Salazarja je bila podobna. Nabral je za milijardo in dvesto milijonov dolarjev zlatih in dolarskih rezerv, dosegl, da je portugalski escudo ena najtrdnjših evropskih valut (30 escudov za dolar), dovolil prihod tujega kapitala. Toda pri vsem tem je Portugalska najrevnejša dežela zahodne Evrope, brezposelnost je tolikšna, da je približno toliko Portugalcev, kolikor jih živi v domovini, odšlo s trebuhom za kruhom v tujino, delodajalci imajo vse in neomejene pravice, plače delavcev so silno nizke. Letni dohodek je komaj 400 dolarjev na prebivalca. Delavci delajo po deset ur na dan ali pa še več, vendar za to nimajo nič večjih dohodkov. Kolonije so prinesle zlato v državno blagajno, zdaj pa izžrpajo že tako revno deželo.

Na kulturnem področju je položaj isti. Cenzura je vsemogoča že od vojaškega udara v letu 1926, prepovedani so celo pisatelji, ki niso niti malo nevarni režimu, kolikor toliko spodobno izobrazbo ima komaj pol milijona Portugalcev, v vojski pa se oficirji »ponašajo« v povprečju z dvema razredoma osnovne šole. Portugalci v študiju ne vidi nobene perspektive, zakaj vse dobre službe so že vnaprej rezervirane za ljudi z zvezami in vplivnimi sorodniki.

Salazar je vladal deželi iz svojega predsedniškega kabineta. Državnega sveta, katerih petnajst članov je skupaj starih nad tisoč let, najmlajši pa je petdesetletnik, ni skliceval. Ministre in politike je klical v svoj noč in dan zastri kabineti in se dogovarjal o politiki. Med ljudstvo ni zahajal, zakaj menil je, da ni primerno vladati in koketirati z ljudstvom, v tujini pa je bil vsega skupaj štirikrat: enkrat v Parizu leta 1921, ko je bil še navaden skupščinski poslanec, potem pa trikrat v Madridu. Nikdar se ni peljal z letalom, oženil se ni in vseh štirideset let je imel eno in isto gospodinjino, sovražil je vse napredno, bučno, moderno in internacionalno. Tako je tudi deželo zapri vase in dandanes se Portugalci čudijo, če se tujec sploh zanima za njihovo deželo.

Večina Portugalcev je zrasla s Salazarjem ali pa se rodila v njegovem režimu. Popolna diktatura jim je vcepila poslušnost in napredka ni mogoče pričakovati še lep čas. Potrebna so desetletja, da Portugalska ujame korak s sodobnim svetom. Salazarjev naslednik je dvainšestdesetletni profesor prava Marcello Caetano. V politično življenje ne prinaša nič novega, saj je dolga leta sodeloval z diktatorjem. Pravijo, da je le toliko naprednejši od Salazarja, da bo vliil nekaj upov, obenem pa tudi dovolj konservativen, da bo vojska zadovoljna z njim.

STANE IVANC

KULTURA IN PROSVETA

Razstava o razvoju ljudske oblasti

V okviru 25. obletnice kočevskega zbora odposlancev slovenskega naroda so v avli Šeško-vega doma v Kočevju odprli razstavo »Razvoj ljudske oblasti na Slovenskem«.

Najzanimivejši del razstave so dokumenti o delovanju ljudske oblasti na začetku narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije, dokumenti o ukrepih odborov Osvobodilne fronte in

preraščanja le-teh v oblast ter dokumenti o prvih izvoljenih narodnoosvobodilnih odborih na osvobojenem ozemlju leta 1942. Organizatorji so priskrbeli za razstavo precej originalnega gradiva — razglasov, letakov, dopisov, okrožnic in navodil — tudi takega, ki je prav malo znano. Na razstavi je nazorno prikazano tudi sodelovanje ljudske oblasti s partizanskimi enotami oz. narodnoosvobodilno vojsko. Prav tako je na razstavi precej originalnih dokumentov o razvoju delavskega gibanja med prvo in drugo svetovno vojno, o takratnih volitvah, o preganjanju komunistov itd. Vse je omejeno na ožje, tj. na kočevsko območje (bivši kočevski srez in ribniško oz. ribniško-notranjsko okrožje med NOB).

Sicer pa razstava presega okvir svojega naslova, saj si npr. lahko ogledamo na njej tudi eksponat pod naslovom »Do leta 1941 je vladal pri nas absolutizem in kapitalizem« z zakonom cesarja Franca Jožefa in drugimi dokumenti o desetletjih, ko si narod ni mogel pisati sodbe sam.

F.Š.

Izšla je knjiga:

»PRIKLJUČITEV ISTRE K JUGOSLAVIJI«

Ob 25-letnici priključitve Istre k Jugoslaviji je izdal severnojadranski inštitut Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti z Reke knjigo »Priključitev Istre k Jugoslaviji«.

Knjiga je prva tovrstna edicija, v kateri je objavljena popolna zgodovinska dokumentacija o najnovejši zgodovini Istre in njeni osvobodilni borbi v zadnji vojni.

Polovico vsebine knjige, ki ima okoli 500 strani, sestavljajo dokumenti, objavljene so razprave zgodovinarjev dr. Vjekoslava Bratulića, dr. Vinka Antića in akademika dr. Ferda Čulinovića o mednarodnih odnosih in o razvoju socialističnega gibanja v Istri, o vključevanju Istre v narodnoosvobodilno gibanje Hrvatske in o priključitvi k matični državi ter končno o državno-pravnem pomenu odloka o priključitvi Istre k Jugoslaviji.

PARTIZANSKI QUIZ

Televizijski studio Ljubljana pripravlja quiz iz zgodovine delavske-

peto vprašanje pa v poznavanju slovenskih narodnih herojev.

Sprehod skozi razstavo. — Spominska razstava »Razvoj ljudske oblasti na Slovenskem« v Šeškovem domu je pritegnila pozornost mnogih udeležencev slavnosti ob 25. obletnici kočevskega zbora

Zborovanje zgodovinarjev

Ob proslavi 25-letnice bitk na Neretvi in Sutjeski so imeli v Sarajevu zborovanje zgodovinarjev z nazivom »Neretva - Sutjeska 1943«. Pobudo zanj je dal Zvezni odbor ZZB NOV, organiziral pa ga je Vojaski zgodovinski inštitut JLA iz Beograda.

Zborovanje si je zadalo za cilj izpopolniti dosedanje izsledke zgodovinarjev o teh dveh bitkah, največjih in odločilnih v naši osvobodilni vojni. V povojnih letih, zlasti v zadnjih, so v arhivih odkrili precej dokumentov, ki veliko bolj vsestransko in nepristransko ocenjujejo posamezne dogodke, obenem pa tudi poročajo o doslej neznanih okoliščinah. Razen tega so tudi še živeči udeleženci zaradi časovne razdalje in vedno večje sprostosti povedali marsikaj, kar je bilo doslej neznanega ali pa so posamezniki sicer vedeli, pa niso posvečali temu dovolj pozornosti.

Na zborovanju je bilo kar 83 referatov, v razpravo je poseglo 68 udeležencev, 14 tujcev je bilo navzočih in ti so imeli 8 referatov. Okoli 50 znanstvenikov, novinarjev, profesorjev in zgodovinarjev je spremljalo delo zborovanja. Odprtost in prizanesljivost pri razpravah in referatih sta ustvarila vzdušje nepristranosti in znanstvene resničnosti. Zato je več tujcev, udeležencev zborovanja, izjavilo, da je bilo eno izmed najbolj pomembnih v mednarodni javnosti.

Končno pa je pomen ugotovitev na zborovanju trojni: prvič so udeleženci v medsebojni razpravi dosegli, da je zgodovinska znanost pri nas prišla do izsledkov, za katere bi drugače morala delati večja skupina znanstvenikov več let. Drugič, ugotovitve so pomembne za vojaško vedo, zlasti za narode, ki se bojujejo za osvoboditev izpod tuje oblasti. In tretjič, na zborovanju iz vseh znanstvenih izsledkov veje tudi potrdilo že stare resnice: upornost, pogum

in iznajdljivost tisočev borcev in poveljnikov, njihova zavest in pripranost, da se sila, ki je ne more zmotiti ne številčna in ne tehnična premoč sovražnika. To pa pomeni veliko moralno oporo tudi za prihodnost, ko se ta ali oni narod spet lahko znajde v položaju, v kakšnem so bili naši leta 1943.

Partizanska ljudska pesem

Marta:

TAKRAT...

Ko porečejo — svoboda,
hej, veselo bo takrat!
in spustimo se v dolino —
hej, takrat!

In tedaj v pozdrav, gozdovi,
dam vam roko še enkrat,
pa potem navzdol po hribu —
hej, takrat!

Ko po vrtu mimo hruške
pohitim do vežnih vrat,
kdo srečnejši bo od mene —
hej, takrat!

Vse po vrsti bom objela,
a najmlajši brat —
njega bom zaman iskala —
jaz, takrat...

Izbor pesmi in proze — 1. aprila 1945

Profesorji z odgovori ne smejo sodelovati.

Z nagradnimi spisi lahko sodelujejo učenci višjih razredov osnovnih šol, s tem da so bili spisi napisani kot šolske naloge ali tihe vaje od 1. jan. 1968 dalje. Zgodbe so lahko napisane po pripovedovanju staršev ali drugih udeležencev narodnoosvobodilnega boja, izražajo pa lahko tudi domoljubna čustva ob dogodkih iz preteklosti v določenem kraju ali v zvezi z bojem za svobodo drugih ljudstev (Vietnam, Afrika, ČSSR), vendar pa mora biti v sestavku izpričan oblikovni pripovedni dar in občutek za lep jezik. Kot partizanske originale želimo predstaviti preproste in malo znane ljudi, ki so se v času osvobodilnega boja izkazali po izredni požrtvovalnosti, junaštvu in iznajdljivosti ali pa jih je doletela nenavadno zanimiva usoda.

Kot nagrade za posameznike ali za sodelujoče v ekipah so predvidene štipendije za čas enega leta, kot nagrada za najboljši spis pa večja enkratna študijska pomoč.

Vse prijave pošiljajte na naslov: RTV Ljubljana, Tavčarjeva 17, partizanski quiz.

»V Sloveniji nisem imel občutka majhnosti«

Čeprav so nasprotniki nove Jugoslavije od leta 1941 na vse načine tajili resnico o njej, si je ta resnica spričo vztrajnosti in učinkovitosti osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov leta 1943 začela utirati pot širom po svetu. Tako je v oktobru 1943 svetovna javnost prvič slišala tudi o položaju v Sloveniji, o čemer je pisal novinar KENNETH MATTHEWS v časniku LONDON COLLING, ki ga je izdal RADIO LONDON

Preživel sem točno sedem tednov v slovenskem glavnem štabu Jugoslavije. Večina področij, ki sem jih videl, je videti na zemljevidu zelo majhna, vendar nisem imel občutka majhnosti, medtem ko sem obiskoval vas za vasio, največ čez hribe, peš, včasih pa tudi na vozovih ali na konju.

Kateri je najmočnejši vtis? Vsekakor entuziazem ljudstva. To ljudstvo je polno pobud. Morali bi biti zelo hladnokrvni, imeti bi se morali zelo v obla-
sti, če bi se hoteli zavarovati pred njihovo vizijo svobode.

Boj proti sovražniku dobro napreduje. Pravzaprav imam komaj za potrebno reči, kako vse to ni nič podobno regularnemu vojskovanju. Ko so nekdo Nemci udarili v našo smer s tisoč ljudmi in enajstimi tanki, sem se vprašal, zakaj jih ne bi mogli ustaviti z direktnim napadom. Partizani pa so mi potrpežljivo pojasnjevali, da vedno zapuščajo teren s fronte in da potem napadejo z boka ali iz zaledja. Pravzaprav je videti poniževalno, da morate nadomestiti pripraviti nahrbtnike, pustiti svoje kosilo sovražniku, je pa res popolnoma edina taktika.

Slišal sem, da gredo posamezniki v drugo skrajnost in

govorijo, da so vesti o partizanskih uspehih pretirane. Če pa bi bili tudi vi v Glavnem štabu Slovenije, si ne bi nikoli drznili reči, da partizani niso dosegli velikih uspehov.

To gre v Sloveniji morda počasi. Slovenci sami pravijo, da bo najbrž njihovo ozemlje zadnje zavezniško ozemlje, ki bo popolnoma osvobojeno, saj je za Nemce zelo važno. Vendar očistijo vsak dan novo ozemlje, osvobodijo novo vas.

Tako smo na primer izkrcali prvi jeep na področju, kjer sem bil. Rusi so spustili svoje prvo letalo na slovenska tla. Nekega dne je letalo hurricane sredi belega dne ateriralo in je ostalo do naslednjega jutra. Ljudje seveda seštevajo vsa ta znamenja in sklepajo, da zmaga ni več tako daleč. Življenje s partizani, čeprav sem imel priliko videti ranjence in smrt, ni bilo tako strašno. Vendar ne bi mogel prikazati še tako grobe slike partizanskega življenja, če ne bi omenil civilistov, zlasti od sonca zagorelih žensk in starcev ter celo otroke, ki so delali na njivah, da bi lahko živeli. Presegli so mnoge rekorde v proizvodnji hrane, kakor to počno tudi naši kmetje. Tako so hranili sebe in svojo vojsko

— in to na ozemlju, okupiranem od sovražnika...

Slovenci zdaj izvajajo splošno mobilizacijo. V vojsko se je ponudil tudi 71-letni starec. Ko so mu rekli, da je prestar, se

je posmešnil oficirju, ki je rekrutiral nove borce, in mu dejal: »Hitler bi me vzel.«

V Sloveniji je zelo malo javnih ur in so najboljše način, s katerim lahko uravnavate svojo

uro, oddaje BBC. Tri leta sem preživel v evropski službi BBC, pa nisem poznal časa oddaje v slovenskem in srbohrvatskem jeziku, dokler nisem prišel v partizansko Jugoslavijo. Največja senzacija je bilo slišati, kako odmevajo londonske oddaje v gozdu sredi okupirane Evrope, oziroma istočasno z življenjem krogel nemških havbic slišati znani glas: »Radio London«.

Se eno čudno dejstvo je v tem, da včasih slišite vesti o dogodkih, ki so se odigrali komaj kakih dvajset milj daleč od Londona. Dvajset milj je šest ur hoda, morda komaj nekaj dni. Če pa gre tu za oddajo radijske postaje, se lahko primeri, da je najkrajša linija med dvema krajevoma v Jugoslaviji preko Londona.

Nedvomno je novinarska služba partizanov eden od njihovih najbriljantnejših dosežkov. Vzemite v roke kateregakoli od štirih glavnih slovenskih listov in se vprašajte, v kateri od svobodnih dežel na svetu gre ta posel bolje! Neverjetno je, da ti resni in lepo tiskani listi sploh lahko izhajajo in vendar vsak izmed njih z okrog 15.000 naklade kroži po ozemlju, ki ga nadzoruje sovražnik.

Uredništvo Slovenskega poročevalca, ki je uradni list, je v nekem čudovitem gozdu. Če bi v njem zašli, bi se vam zdelo, da boste vsak hip srečali medveda.

Tiskajo v treh glavnih centrih. Tam imajo tudi tri ločene izdaje zaradi tega, ker je nepraktično nositi veliko število izvodov tiskanih listov s seboj ali čez železniško progo Ljubljana-Trst. Tako prehajajo kurirji skozi te zelo goste zastražene ovire in nosijo s seboj samo po en izvod. Partizanski kurirji so resnični heroji vojne. Videl sem brošure, ki so jih metali v nemške barake, kjer so bili tudi slovenski delavci ali slovenske kvislinške enote. Neki britanski oficir mi je nekega dne dejal: »Vidite, moj kurir se je pravkar vrnil ves krvav. Izgubil je nahrbtnik, ohranil pa je časopis.«

IMELI SMO LJUDI ...

Franc Oman

Po Kranju in Stražišču je v zadnjem času začela smrt na široko mahati s svojo koso med vrste borcev. Tako so se 19. septembra mnogi borci, aktivisti, družbeni delavci, športniki ter velika množica domačinov iz Stražišča poslovili tudi od 62-letnega Franca Omana — Potokarjevega. Poslovilne in zahvalne besede za njegovo delo so mu izrekli predstavniki krajevnih organizacij zveze borcev, krajevne skupnosti in telesnovzgojnih organizacij.

Oman je bil že vse od svoje mladosti vnet telovadelec in športnik. Že pred vojno je večkrat zastopal prve vrste gorenjskih in slovenskih tekmovalcev. Kot tak je z veliko vnetostjo vodil telovadce in takratno sokolsko društvo v Stražišču, ki je pod njegovim vodstvom postalo ne le eno izmed najboljših na Gorenjskem, v sportu, marveč tudi močno žarišče narodne zavesti, patriotizma in razredne opredeljenosti. Ob taki usmerjenosti je tudi 1941. leta takoj vedel, kje je njegovo mesto in mesto njegovih sokolov. Postal je eden izmed najzanesljivejših in neustrašnih aktivistov na tem območju, zlasti pa je zbral za partizane hrano, obleko in drugo. To njegovo široko dejavnost so izvažali okupatorji in Oman je moral poskusiti grozote Begunj in zatem izgnanstvo v Nemčiji.

Ko se je vrnil, se je s se večje vnetosti vrnil na organizacijo ljudske oblasti in ponovne fizične krepite novega, mladega rodu. Bil je predsednik krajevnih skupnosti, odbornik, predsednik Partizana, iniciator mnogih akcij, član raznih družbenih in telesnovzgojnih organizacij ožega in širšega merila ter povsod tudi poln idej in pobornik akcijskih izvedb.

Nepriznani, preko noči, je preminil. Stražišče, znano že pred vojno in še danes kot zavodno delavsko območje, se je od njegove dostojno poslovilo. M. K.

Julijana Ožbolt

Septembra letos je v 84. letu starosti nehala bled srece plemenite partizanske matere Julijane Ožbolt, po domače Dragetove matere iz Prezida. Vest o njeni smrti je globoko pretresla vse, ki smo jo poznali in ki nam je v najhujših dneh narodnoosvobodilnega boja z velikim pogumom nudila vse, kar je le mogla.

Zivljenje Dragetove matere ni bilo lahko. Leta 1940 ji je po dolgotrajni hudi bolezni umrl mož, ki je bil mizarski obrtnik. Z mladoletnimi otroki se je prebijala skozi življenje v težkih socialnih razmerah. Toda kljub težavnim okoliščinam je s svojo odločno voljo in trdnim značajem skrbno vzgajala svoje otroke. Tako je bila vsa njena družina že v predprilski Jugoslaviji napredno usmerjena. Po okupaciji dežele je njen dom že leta 1941 postal žarišče organizacije odpora, žarišče delovanja partije in Osvobodilne fronte v Prezidu in okolici.

Dragetova mati je s svojo družino neposredno povezana z zelo pomembnimi dogodki. Že leta 1941 je prva v Prezidu odprla vrata najvidnejšim ilegalcem, ki so organizirali odpor proti okupatorju na Notranjskem (Nace Volje-Fric, Ljubo Serce, Janez Hribar, Franc Popit in drugi). Prezid je hrvaško mestec, toda v letih 1942 je v njem in njegovi okolici delovala partijska organizacija in OF iz Slovenije. Na domu Dragetove matere je bila 1941 ustanovljena prva partijska organizacija v Prezidu, katere sekretar je bil njen sin Franjo, ki je bil najvidnejši organizator v tem predelu. Dva njena sinova, Franjo in Drago, sta nosila partizanske spomenice. Tretji sin Ivan je padel v partizanih kot komandir čete. Hčerka Nada, še zelo mlada, je bila organizatorica mladine. Aprila 1942 so njeni trije sinovi odšli v partizane na čelu skupine 60 tovarišev iz Prezida v Notranjski odred. Tedaj so okupatorske oblasti nana hudo pritiskale in ji grozile ter zahtevale od nje, naj pokliče svoje sinove domov, češ da bi z drugimi potem lažje obratovali. Toda ona ni klonila, ostala je odločna in trdna, čeprav je okupator oropal požgal in popolnoma uničil njen dom. V 58. letu starosti je tedaj s svojo 13-letno hčerko odšla v ilegalo. Decembra 1942 jo je okupatorska vojska zajela v partizanskem taborišču in odvedla v internacijo. Izmučena in izčrpana se je po kapitulaciji Italije vrnila domov.

Dragetova mati je bila skromna in tiha, toda ponosna žena: junake je premagovala vse najtežje napore in prispevala pomemben delež v narodnoosvobodilnem boju. Njen svetlik nam bo ostal nepozaben. Slava njenemu spominu!

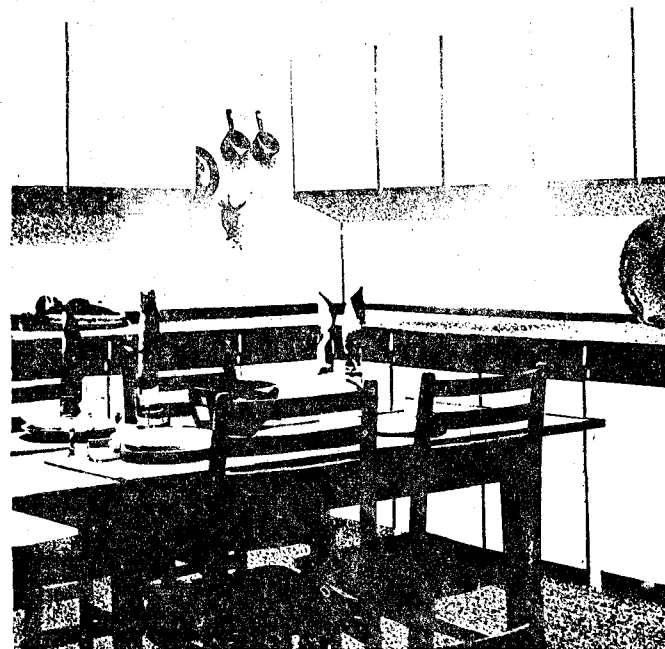
Ljube Mlakar-Ljubo

BORCEM,

ki dobe stanovanja nudimo vso opremo na KREDIT do

1.000.000 SD

brez porokov in pologa

SLOVENIJALES

Partizansko slavlje v Cerknem

Predzadnjo soboto in nedeljo so se zbrali v znanem partizanskem kraju Cerknem borci Vojkove brigade, ranjenci in osebje partizanskih bolnišnic »Pavle« in »Franje«, tiskarji partizanske tiskarne »Slovenije« ter mladina občin Skofja Loka, Logatec in Idrija, da na samem kraju, kjer je bila ustanovljena Vojkova brigada, skupno s prebivalci idrijske občine proslave občinski praznik. Praznovanje so začeli najmlajši s partizanskim tekmovalnim pohodom, katerega se je udeležilo preko 800 mladincev in pionirjev. Najstarejši so prehodili 15 kilometrov po znanih partizanskih krajih okoli Cerknega. Tekmovalna vna je bila na višku, nihče od tekmovalcev ni hotel popustiti, vsak se je hotel izkazati, od najmlajšega pa do najstarejšega. Dijaki idrijske gimnazije pa so se po tekmovalni napotili v bolnico »Franjo«, kjer so se temeljito seznanili z delovanjem te znane partizanske bolnišnice. Po kratkem kulturnem programu so se mladi

vrnili v Cerkno, da prisostvujejo partizanskemu mitingu, ki so ga izvajali člani nekdanje igralske skupine iz osvobodjenega Cerknega. Po cerkvenih hribov so zagoreli kresovi, ob kresovih pa so se zbirali mladi ljudje, da prisluhnejo borcem pri njihovem pripovedovanju.

V nedeljo so že v zgodnjih jutranjih urah začeli prihajati avtobusi in osebni avtomobili z vseh strani, slavnosti pa so se udeležili tudi partizani iz Italije, ki so se borili v teh krajih. Srečanje s starimi borci, tiskarji, zdravniki, kurirji je bilo nadvse prisrčno. Nedeljsko praznovanje se je začelo s slavnostno sejo skupščine občine Idrija, kateri so prisostvovali tudi nekdanji vojkovi. Predsednik občinske skupščine Stanko Murovec je obudil spomine na vstajo primorskega ljudstva. Delegacija pa je odnesla na spomenik padlih borcev venec.

Več kot 6000 ljudi se je nato zbralo na trgu, kjer so prisostvovali podelitvi domicilov.

Med njimi so bili prvi komandant slovenskih partizanov ter predsednik ZZZB NOV Slovenije tov. Franc Leskošek-Luka, predsednik predsedstva CK ZKS Albert Jakopič-Kajtimir — nekdanji načelnik IX. korpusa, republikanski sekretar za narodno obrambo Rudolf Hribnik-Svarin ter predstavniki IS SRS in predsedniki občin iz Nove Gorice, Ajdovščine, Tolmina in Skofje Loke. Proslavo so s skupnim nastopom začeli rudarska godba na pihala iz Idrije ter moška pevska zbor iz Ajdovščine in Cerknega. Predsednik skupščine občine Idrija Stanko Murovec je nato podelil domicilne listine zastopnikom Vojkove brigade, artileriji IX. korpusa, bolnišnicama »Franje« in »Pavle« ter partizanskim tiskarni »Slovenije«. Vojkova brigada ter artilerija IX. korpusa pa sta prejeli tudi prapor. Polkovnik Slavko Stamejčič je v imenu predsednika republike Tita izročil odlikovanje artileriji IX. korpusa. Predsednik Tito je enoto odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo. Vsi vojkovi so nato prejeli knjigo »Vojkova brigada«, zaključek nedeljskega slavlja pa je bila revija pevskih zborov, na kateri je sodelovalo 400 pevcev.

Matej Brus

PRAVNA POSVETOVALNICA

Z odločbo občine Metlika iz leta 1961 vam je priznan čas aktivnega in organiziranega dela za NOV od 15. V. 1942 do konca vojne v dvojnem trajanju. To znaša 5 let, 11 mesecev in 28 dni. Ker je to v odločbi knjiženo le v enojnem trajanju, je bil seštevek vseh let zaposlitve vedno manjši za 2 leti, 11 mesecev in 29 dni. Tako niste vložili prošnje za dodatek za borce, niti vam ni nihče na to opozoril takrat, ko ste izpolnili 15 let delovne dobe. To je bilo skoraj pred tremi leti in od takrat dalje bi lahko uveljavljali dodatek za borce. Tega pa niste storili, temveč ste prišli na to šele sedaj. Zaradi nepoznavanja predpisov niste sami krivi, da toliko časa ni-

ste dobili dodatka za borce, ko vam je bil priznan šele sedaj, ko ste tudi brez dvojnega štetja izpolnili 15 let delovne

dobe. Vaši mesečni prejemki so bili v vseh treh letih izpod minimuma, ki ga predpisujejo zakonita določila in tako ste precej prikrajšani. Zato bi radi vedeli, ali so kakšne možnosti, da uveljavite izplačilo dodatka za borce od dneva, ko ste dopolnili pogoje, torej za dobo treh let nazaj. Smatrate namreč, da se vam godi krivica in bi bilo po vašem mnenju zato prav, da se vam krivica popravi. Zlasti še, ker je do vsega tega prišlo ne po va-

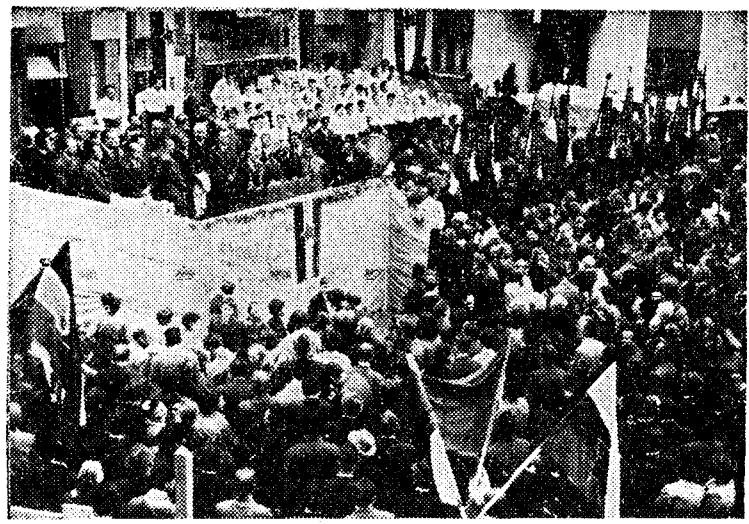
ši malomarnosti, temveč zaradi nepoučenosti in nejasnosti odločbe.

Zakon o dodatku za borce točno določa, da ima pravico do dodatka tisti borec NOV, ki je v NOB stopil pred 9. IX. 1943 in ki je zaposlen ali začasno nezaposlen in dobiva nadomestilo in ima najmanj

15 let pokojninske dobe, od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe. Brž ko borec NOV izpolni te pogoje, ima pravico zahtevati, da se mu prizna dodatek za borce. Ta dodatek za borce pripada bivšemu borcu od takrat, ko je izpolnil pogoje, vendar le, če je zahteval vložil v treh mesecih od dneva, ko je pridobil pravico do dodatka. Če v treh mesecih zahtevka ne vložil, mu dodatek za borce pripada šele od vložitve prošnje dalje.

V dopisu zatrjujete, da je bila odločba nejasna in da niste vedeli za to pravico, zaradi česar niste sami krivi. Res je, da niste sami krivi. Vendar pa nepoznavanje pravnih predpisov ne oprošča nikogar. Sami ste vendar vedeli, koliko let se vam šteje za pokojnino. Če pa ste to vedeli, bi lahko zaprosili za priznanje dodatka za borce, za katerega pa ste očitno vedeli. Zato ne boste mogli za nazaj, za čas, ki ste ga zamudili, ničesar dobiti.

ZAMUDA UVELJAVLJANJA DODATKA ZA BORCE

NA PARTIZANSKEM SLAVJU SE JE OD BLIZU IN DALEČ ZBRALA VELIKA MNOŽICA LJUDI

Jubilej tržiških gobenikov

Te dni je pihalni orkester, ki deluje kot sekcia pri DDP Svoboda v Trzinu, slavil 40 let obstoja. Pihalna godba je bila za Trzin že od ustanovitve naprej pomemben kulturni dejavnik, kar se kaže še danes, saj godba dobiva mnogo vabljivih ponudb, tako tudi iz pobožnega francoskega mesta Sainte Marie aux Mines.

Godba je delovala tudi med zadnjo vojno. Okupatorji, ki so zasedli Trzin, so gobenikom celo ukazali, da godba ne sme propasti. Godbeniki pa so kljub hudim nečimikom grožnjam ohranili narodno zavest in so se odločno uprli igranju nemških skladb. Med vojno je njihovo delovanje obsegalo izključno redne vaje in sodelovanje na pogrebih, pa se tu so igrali še slovenske in druge slovanske skladbe.

Tako je bilo vse do leta 1945, ko so se gobeniki z instrumenti priključili partizanom in z njimi tudi vkorakali v osvobodjeni Trzin. Mnogo gobenikov je sodelovalo v drugi svetovni vojni v partizanskih vrstah in baterijah med njimi se niso več vrtili nad svoje glasbene tovarise. Padli so za domovino. Na svečani akademiji ob 40-letnici obstoja godba na pihala so pešastili svoje padle tovarise, za številne Trzinčane pa so izvedli program svojih najbolj uspešnih skladb. Najzaslužnejši člani pihalnega orkestra so na

KOTIČEK MLADEGA RODU Po stopinjah odposlancev II. zasedanja AVNOJ

PIONIRJI, NAGRAJENI BRALCI MALIH NOVIN IZ SARAJEVA IN PIONIRSKEGA LISTA IZ LJUBLJANE V ODREBU BRATSTVO IN EDINSTVO, SMO PRISLI DANES NA CILJ. PO POTEH ODPOSLANCEV II. ZASEDANJA AVNOJ SMO ODŠLI IZ LJUBLJANE SKOZI SLOVENIJO IN HRVATSKO IN PRISLI V JAJCE.

Ljudje, ki so nas toplo in prisrčno pričakali, so pred mnogimi leti prav tako sprejemali tudi vas. Mnogo smo se naučili na tej poti, ker sta z nami potovala poslanca II. zasedanja general Jaka Avšič in akademski slikar Božidar Jakac. Drugi pa so nam o tem pripovedovali na srečanjih.

Vse, kar smo doživeli, bomo za vedno ohranili v svojih srcih. Naj živita bratstvo in enotnost naših narodov!

(Brzjavka, ki jo je pionirski odred »Bratstvo in edinstvo« poslal tovarišu Titu)

Pohoda »Po poteh odposlancev II. zasedanja AVNOJ« smo se kot nagradi Pionirskega lista udeležili tudi mi, člani fotokluba iz Škofje Loke. V Ljubljano smo prispeli 30. avgusta, kjer smo se v prostorih Akademskega kolegija sešli s pionirji iz vse Jugoslavije. Po krajšem posvetu je vodil partizanski general Jaka Avšič, ki je pred 25 leti prav tako vodil slovensko delegacijo na zgodovinsko zase-

udeležilo nad 3000 pionirjev. Zvečer smo s taborniki izvedli program in v prijetnem vanju smo določili štab, zastavonošo in bolničarko ter uredili vse potrebno, da bi postali »prava vojska«. Pionirski odred, sestavljen iz 22 pionirjev in razdeljen v dve četi, pomenkovanju ob tabarnem ognju je izginil še poslednji kanček zadrege, ki je spremljala prvi dan našega potovanja.

V nedeljo smo se odpravili proti Meliki, kjer smo si ogledali zanimiv barvni film o Beli krajini in prisostvovali proslavi petindvajsetletnice ustanovitve 15. SNOUB. Ob tej priložnosti smo se pogovarjali tudi s tovarišem Kardejem. Popoldne smo se odpeljali v Vinico, kjer smo se zadržali v krajšem pogovoru z viniškimi pionirji. Nato smo odšli na skrivno mesto, odkoder smo se odpeljali prek Kolpe s pravimi partizanskimi čolni. Izkušena čolnarjeva roka nas je varno prepeljala na drugi breg. Navdušeni nad zanimivo vožnjo prek Kolpe smo ob spremljavi harmonike in s pesmijo na ustih veseli in razigrani pohiteli skozi vas do avtobusa, ki nas je odpeljal v

Karlovac. Program, določen za nedeljo, je bil končan z ogledom kulturne prireditve, ki so jo za nas pripravili Karlovčani.

Naslednji dan smo si ogledali Plitvička jezera, v Očuču pa smo se srečali z bivšimi slovenskimi in hrvaškimi odposlanci AVNOJ, ki so obujali spomine na srečanje v vojnih dneh 1943. leta. Popoldne smo prispeli v Bihač, kjer smo si ogledali muzej I. zasedanja AVNOJ. Zvečer smo bili že v Bosanskem Petrovcu. Tu se je šele pravzaprav začel pravi pohod bratstva in enotnosti, saj so nas prebivalci tega partizanskega mesta, ki je med vojno dalo največ herojev, sprejeli s takim navdušenjem, da ga ni moč opisati. Noč smo prespali pri gostoljubnih domačinih in tako dedohra spoznali prisrčnost teh bosenskih ljudi.

Tudi v Ključu so nas sprejeli nadvse prisrčno in naš avtobus dobesedno zasuli s cvetjem. V Jajcu smo si ogledali dvorano II. zasedanja AVNOJ in mestne zanimivosti. S pozdravno brzjavko, ki smo jo poslali našemu dragemu tovarišu Titu, se je končal uradni del programa. Nato

smo se odpeljali še v Sarajevu, kjer smo tudi prenočili. Naslednji dan smo se odpeljali proti domu.

Ob koncu bi želel omeniti še zgradbo sodelovanje organizatorjev pohoda »Pionirskega lista« iz Ljubljane in »Malih novic« iz Sarajeva. Zahvaljujem se tovarišu generalpolkovniku Jaki Avšiču, akademskemu slikarju Božidarju Jakcu, uredništvu obeh časnikov, še posebno pa tovarišici Valeriji Skrinjar iz Sarajeva, ki je skrbela za nas kot prava mati.

IVO KRŽIŠNIK,
Škofja Loka,
Poljanska 43

Pišejo nam...

Spoštovano uredništvo!

Že vnaprej se vam zahvaljujem za nakazani honorar za moj skromni prispevek. Naslovo prijatelj in prijatelj sem imela napisane na zadnjih straneh dnevnika, ki sem ga oddala voditeljici tabora, tovarišici Ljubimki iz Kranja, in tako, žal, vaši prošnji ne morem ugoditi. Na Suteski sem napisala še en prispevek, in sicer »Vietnamskim otrokom«. Slišala sem, da je bil ta prispevek objavljen v nekem časniku in prosim, če bi mi ga poslali.

Tudi moja skromna želja je, postati vaša sodelavka.

Vas pozdravljam!

Bruna Kovacik,
Komen

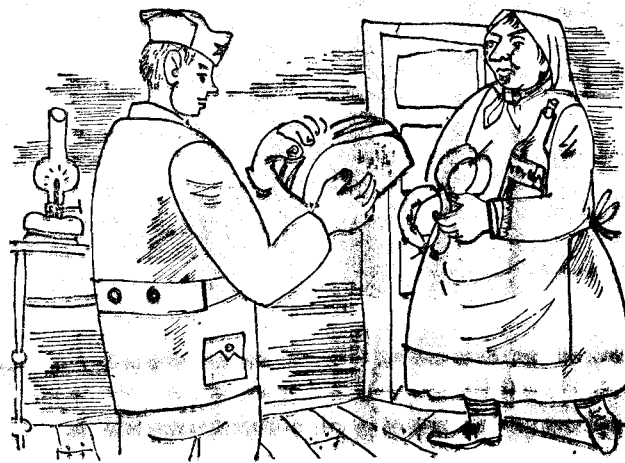
Draga Brun!

Najprej bi se ti rada opravičila, da si morala tako dolgo čakati na moj odgovor. Priznam, da si bila tokrat ti bolj pridna. Od tvojega pisma in obljube v njem, da bi želela postati naša sodelavka, je minilo le dobrih štiriinajst dni, in lahko si misliš, da me je tvoj prispevek o proslavi petindvajsetletnice primorske vstaje prijetno presenetil. Ves, marsikatera obljuba mojih mladih sodelavcev, da se bodo še oglašili, ostane neizpolnjena! Žal mi je tudi, da prispevek tako pozno objavljam. Proslava je bila 15. septembra, sedaj pa teče že mesec oktober. Toda, to ni ne tvoja in ne moja krivda... Prispevek je vedno več, prostor in čas, ki sta nam odmerjena, pa sta ostala za udaj nespremenjena.

Tvoji prošnji glede prispevka »Vietnamskim otrokom«, ki mi ga omenjaš v pismu, žal nisem mogla ustreči. Povprašala sem v uredništvu »Pionirskega lista«, »Pionirja« in »Cicibana«, pa brez uspeha. Morda na prispevek le ni bil objavljen?

Pozdrav!

Milena

Kruh v peči; »petelin« v dimniku

ODKAR SE V »TV 15« OGLAŠA MLADI ROD, GA SE RAJE PREBIRAM! ODLOČILA SEM SE, DA VAM TUDI JAZ NAPIšem nekaj vrstic, ZGODBE, KI SEM JO ZAPISALA, MI JE POVEDAL OČKA.

MOJ OČKA JE BIL MED NARODNOOSVOBODILNO VOJNO KURIR. NEKAJE DNE STA ODŠLA S TOVARIŠEM NA DALJŠO POT. BILA STA ŽE MOČNO

UTRUJENA IN LAČNA, KO STA ZAGLEDALA OB POTOI SKROMNO, S SLAMO KRITO HISO. CEPAV SE JIMA JE MUDILO, STA VSEENO VSTOPILA IN PO-PROSILA ŽENGO, KI JE BILA DOMA. DA BI JIMA DALA KAJ ZA POD ZOB, ODGOVORILA JIMA JE, DA NIMA NIČ! IZ DOMAČE PEČI BA JE TAKO PRIJETNO ZADIŠALO PO SVEŽEM KRUHU... V TORBI STA IMELA VAŽNO SPOROČILO IN MORALA STA NAPREJ. »SKODA, DA KRUH SE NI PEČEN, KO BI SE NAMA VSAJ TAKO NE MUDILO.« STA TARNALA. NISTA PRISLA SE DALEČ, KO ZASLISITA, DA JU ŽENA VSA PRESTRASENA KLJUČE IN PROSI, NAJ SE VRNETA IN POMAGATA. DIMNIK SE JE VZGAL IN HISA BI JI BILA SKORAJ POGORELA. HITRO STA SE VRNILA IN POMAGALA POGLASTITI OGNJ. MEDTEM SE JE SPEKEL KRUH, PA TUDI PRIBOLJSKA JIMA JE PRIZLOŽILA. NATO STA HITRO ODŠLA. KER STA BILA SITA, STA KAJ LAHKO NADOKNADILA IZGUBLJENI ČAS.

ANICA TAVČAR, 11 let, Cerklje

PARTIZANSKI TEKMOVALNI POHOD

V nedeljo je bila v Cerknem velika proslava 25. obletnice priključitve Primorske k Jugoslaviji. Že v soboto se je zbralo veliko mladih iz občin Idrija, Škofja Loka in Logatec, da bi se udeležili partizanskega tekmovalnega pohoda. Za zaključek praznovanja pa so združeni pevski zbori iz omenjenih občin — bilo je okrog 400 pevcev — zapeli pesem »Naša zemlja« in več drugih pesmi. Vojaki iz Tolmina so nam skuhali zelo okusen partizanski golaž. Takih mladinskih tekmovalij si še želimo!

ANICA TAVČAR, Cerklje

Udeležila sem se veličastnega zborovanja

Dne 15. septembra je Nova Gorica proslavljala 25. obletnico vseljudske vstaje na Primorskem. Proslave se je udeležilo več kakor sto tisoč ljudi, med njimi tudi mnogo pionirjev.

Že v soboto so po bližnjih hribih goreli kresovi in rakete so razsvetljevale našo lepo Novo Gorico, v nedeljo pa je praznično in veselo sprejemala številne goste.

Pevci — bilo jih je 500 — in godba milice so z močeno pesmijo »Primorska«, ki je bila napisana prav za ta praznik, začeli svečanost. Nato je zadonela še partizanska borbeni pesem. Po pozdravnem govoru predsednika občine Nove Gorice, ki je opravil izostanek našega draga maršala Tita, je prevzel besedo tovariš Edvard Kardelj.

Ceprav je deževalo, so se udeleženci proslave po končani prireditvi razkropili po mestu in se zabavali in obujali spomine na slavne dni. To je trajalo do večera in še dalje. Prometni milničniki so imeli dosti dela, da so lahko usmerjali promet. Tudi prodajalci jedil, pijač in spomin-kov so imeli polne roke dela. Bilo je res veselo.

Nikoli ne bom pozabila tega dne!

BRUNA KOVAČIČ, Komen

akademiji dobili priznanja, med njimi so bili tudi štirje gobeniki, ki v orkestru delajo še od ustanovitve leta 1928, priznanje pa je dobil tudi prvi dolgoletni kapelnik tržiškega pihalnega orkestra Rudolf Ahaič, ki je gobenike vodil od ustanovitve do leta 1955, zapustil pa jih je le med drugo svetovno vojno, ko so ga Nemci pregnali iz Trzica.

Vlado Barabáš

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

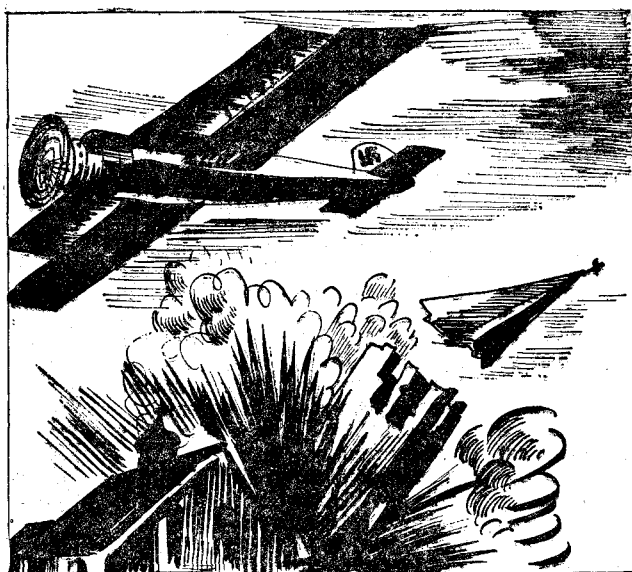
Sestanek evropskih združenj — članice FMAC

Sestanka predstavnikov evropskih združenj — članice Svetovne federacije bivših borcev (FMAC), ki je bil 25. in 26. septembra v Parizu, sta se udeležila tudi zastopnika ZZB NOV Jugoslavije Andreja Milanovač, članica zveznega odbora, in Branko Golović, svetnik v zveznem odboru.

Jubilejni kongres FNCR

Na povabilo Narodne federacije republikanskih borcev Francije (FNCR) je prisostvoval njenemu jubilejnemu štiridesetemu kongresu, ki je bil od 14. do 16. septembra v Nancyju, tudi predstavnik ZZB NOV Jugoslavije, Josip Malović, član zveznega odbora in podpredsednik vrhovnega sodišča Jugoslavije.

PIŠE:
ANA
KUCELJ
JANEZOVA ČEJA
RIŠE:
J. RAVNIK

28. Janez je bil pravkar dal svoji četi povelje, naj odkoraka proti vasi, ko se je na nebu prikazala štorklja. To je bilo letalo, ki je večkrat priletelo nad hribovske vasi in letelo čisto nizko. Včasih je bilo slišati rafale nad gozdom. Tisto dopoldne so se ljudje letala še bolj ustrašili. Razkropili so se na vse strani. Skrivali so se pod drevesa in grme. Nad Zavrhom je štorklja nekajkrat zakrožila in spustila več bomb. Porušil se je cerkveni zvonik in zgorela je mežnarja. Tudi strojnica se je oglasila in smrtno ranila osemdesetletno ženo. Potem je pošast odletela.

29. Prebivalcev ni bilo toliko strah streljanja in bombardiranja, pač pa spoznanja, da je nekdo izdal kraj zborovanja. Gledali so se nezavestno. Kaj pa pionirji? Vrhovščani so takoj, ko je letalo odletelo, pometali puške po tleh, bombe pa v Brezarko. Matijonova dva sta imela mokre hlače in sta klicala mamo, a Voglarjev Janko je začel glasno moliti. Janez jim je dopovedoval, da ni več nevarnosti, a oni so ga samo zmerjali. Razočarani in užaljeni komandir je molče gledal, kako se četa razhaja. Slave in Mirče sta pobrala odvrženo orožje. Nesla sta vse skupaj v neko jamo in pokrila z dračjem.

30. Vrhovščani in Lepohribci si nekaj dni niso upali iti iz vasi. Brezarjev Slave je šel neko jutro h koritu po vodo, tam pa je napajal živino Brinarjev Jože. Brez besed je ovrknil Slaveca z bičem po nogah, da se je ozki usnje-trak garezal v kožo in se je iz rane pocedila kri. Zraven je grdo zaklel, čeprav je vsak večer s starši in bratom kleče molil rožni venec. Slave je zaškrtal z zobmi in stekel proti domu. Brezar je takoj nato gnil napajati Sivko in je Jožeta mirno vprašal, zakaj je udaril Slaveca. Jože se je razburil in dejal, da je najbolje, če vsa komunistična golazen pogine.

DOBRO JE, ČE VESTE

Na Češkoslovaškem izdelajo okrog 100.000.000 parov čevljev na leto. Tako sodi CSSR med največje izvoznike obutve na svetu. Njen glavni kupec je ZSSR.

Družabni pingvin. Pingvin Volbi je prispel z Antarktike v London, kjer je malo pingvinov. Volbija je osamljenost hudo mučila. Ko je nedavno sosedova piščica Kim povrgla sedem kužkov, je Volbijevo življenje postalo na mah znošnejše. V njem so se kot zbudile očetovalske skrbi. Kakor hitro piščica Kim kam odide, pazi na mladičke Volbi, jih brani pred napadalci in greje pod svojimi perutnicami. Prav nič ga ne moti, da imajo njegovi posvojenci po štiri noge.

Temperatura leda je različna. Led nekaterih ledenikov na Antarktiki (na južnem tečaju) je zares »mrzel«; njegova temperatura znaša -40 stopinj Celzija. Led grenlandskih ledenikov je precej »topeljši«, saj se lahko pohvali samo s temperaturo -28 stopinj Celzija. Led alpskih in skandinavskih ledenikov pa je »popolnoma topel«, saj doseže njegova temperatura komaj 0 stopinj Celzija.

Skupna površina namakanih zemljišč na svetu znaša več kot 150 milijonov ha ali 14 odstotkov vseh obdelovalnih površin. Najobsežnejše namakalne površine imajo v milijonih ha: LR Kitajska več kot 70, Indija 21, ZDA 17, Pakistan 8, ZAR 2,5, Iran 1, Irak več kot 1, Sudan 0,5, Grčija 0,5 itd.

Češkoslovaški minister za zunanje zadeve (bivši) Jiří Hajek ima 54 let in obvlada kar deset jezikov. Poleg klasičnih jezikov latinščine in grščine piše in govori ruščino, angleščino, španščino, francosščino, nemščino, poljščino, norveščino in italijanščino.

Najtežji doslej odstreljeni rjavi medved v Jugoslaviji je tehtal 400 kilogramov. Ustrelil ga je v gozdu Koprivici blizu Bugojna neki tujec, ki je plačal za odstrel saraevskemu gozdnemu gospodarstvu 12.000 dolarjev. Po mednarodnih normah je bil medved ocenjen s 433,68 točkami.

Tigri v aerodromski službi. Nedavno sta dve letali dobro uro krožili nad bombajskim letališčem, ki so ga bile zasledile »svete« krave. Aerodromska uprava je prišla na rešilno misel: poslala je v mestni živalski vrt delegacijo, preiskrbljeno z magnetofonom. Ta je posnela na magnetofonski trak tu-

ljenje tigrov. Kakor hitro se na letališču pojavijo krave, vključijo magnetofon in aerodrom je pri priči prazen, krave se razbežijo na vse strani.

V Jugoslaviji je bilo 1957. leta 14.696 traktorjev, v 1967. letu pa že 50.965. V istem razdobju se je število kombajnov povečalo s 500 na 12.300.

Malerija je največji proizvajalec kositrta na svetu z več kot 70 tisoč tonami — ali z 42 odstotki celotne svetovne proizvodnje — na leto.

V sovjetski avtonomni republiki Dagestanu živi na vsakih 100.000 prebivalcev po 70 gorjanov, starih nad sto let. Precej je tudi takih, ki imajo več kot sto petdeset let. Dagestan se razprostira v območju Kavkaza ob vzhodni obali Kaspijskega morja in ima več kot milijon prebivalcev.

Mihailo Marić: ZA KULISAMI EMIGRACIJE

Najsramotnejši poraz

V M. S. O. so torej emigranti kot »delavci« dobili uniforme namesto delovnih oblek, namesto dobre hrane in udobnih stanovanj komaj užito črbo in vojaško posteljo, namesto na strokovne tečaje za pridobitev kvalifikacije pa so hodili na dresiranje psov. Seveda so bili jezni, nejevoljni, žalostni, tarnali so, se pritoževali, starejši pa so jih tolažili. Med slednje je sodil tudi oče Milan, duhovnik, ki se je v luksuznem taunusu vozil v taborišče na službo božjo. Molitve očeta Milana Jovanovića so se končale s prošnjo, naj bog »pomaga nam pregnancem in da dolgo življenje kralju Petru in njegovi družini«. Takoj nato je sledila pridiga:

»Vi, ki ste se izognili komunističnemu jarmu, se morate tukaj obnašati kot božji hlapi... Ubogajte svoje predstojnike, bodite marljivi pri delu, varčujte...«

Seveda je oče Milan potem prosil za prispevke: vsaj za bencin, če ne za drugo, je moral dobiti. Redno plačo je sicer dobival v štabu M. S. O., kjer so ga imeli zapisanega kot dušnega pastirja. Oče Milan se je pač znašel. Pozneje so se znašli tudi tisti emigranti, ki so se v M. S. O. urili skupaj s psi: prišli so do boljše hrane.

Specialiteta: »pasji raznjiči«

Ugotovili so, da si lahko pomagajo, kot jim je svetoval kuhar Sveta. Obroki za pse so po navadi bili sestavljeni iz dveh kilogramov zmrazjenega mesa in kilograma biskvita. Najprej so zadržali biskvit, ki je bil kar okusen. Pozneje se je tudi večkrat zgodilo, da so namesto zmrazjenega mesa dobili svežo govedino. Tedaj so psi ostali lačni, emigranti pa so bili siti. Meso so skrivaj natikali na žico in ga pekli na ognju. To je bila njihova specialiteta, imenovana »pasji raznjiči«.

Nesreča

Marsikateri emigrant v M. S. O. je bil pohabljen, nekaj pa jih je tudi umrlo. Pokopani so na pokopališču v Osnabrücku. Med tistimi, ki niso imeli sreče s psi, je bil tudi kmet iz okolice Arandjelovca Dragan Lazarević.

Večino »poveljujočega kadra« v M. S. O. sestavljajo oficirji iz kraljevske jugoslovanske vojske, ki so razdeljeni po lestvici: »super«, »chief« in »superchief«. To je vse. Seveda so ti »kadri« obdržali vse slabelastnosti iz prejšnjih dni. Med seboj kar tekmujejo v surovosti in nadutosti. Službo v M. S. O. imajo za čast.

Med takšne »oficirje« je sodil tudi Dimitrije Lazarević, ki je kmalu pregovoril tudi svojo brata, naj pobegne iz domovine in pride v M. S. O. Dragana so poslali v »pasji oddelek«. S svojim psom se ni dobro razumel in nekoč ga je skrivaj pretepel. Seveda pes tega ni pozabil, vendar je bil miren, kadar ga je Dragan vodil na jermenu.

Nekoč pa je Dragan Lazarević, ki je nujno moral k bratu, pozabil dobro zapreti pasjo hišo. Pes je planil ven med skupino vojakov M. S. O. in skočil na Dragana. Za druge se še zmešnil ni. Maščeval se je po pasje: raztrgal mu je nogo, tako da je Dragan za zmerom invalid.

Prispevki za — krsto

»Danes je konec »pasje šole«, mi je 1. septembra 1965 pisal Nenad Petrović. »Dodelili so me enoti, ki je v Münstru. Potni nalag mi je podpisal Jovan Vasić, sodni pripravnik, ki je bil nekoč vojni ujetnik, potem pa je ostal v Nemčiji in pozneje odšel v M. S. O.«

Jovan Vasić je za zmerom ostal v tujini. Umrli je nekaj mesecev kasneje.

Kadar umre emigrant, začne njegovi tovariši zbirati prispevke za krsto. Ko je Nenad Petrović nekoč čakal v vrsti na plačo (bilo je v Münstru), je vprašal kolega za seboj, koliko po navadi prispevajo.

»Daj dve marki, vendar mi obljubi, da boš dal dvakrat toliko, ko bom jaz umrl,« je bil odgovor.

Slo je za starega emigranta Samardžića iz Hercegovine. Nenadu Petroviću je potožil, da mu je žal, ker je kot vojni ujetnik ostal v Nemčiji. Prisluzil in privarčeval ni ničesar, za njim pa je bilo že petdeseto leto življenja. »Crknil bom tukaj, krsto pa mi bodo kupili s prostovoljnimi prispevki,« je tarnal.

Vendar se veliko emigrantov vrne domov. Tako je bilo tudi z Miodragom Jovanovićem, nekdanjim kaplarjem, velikim kmetom iz okolice Aleksinca, ki so ga v M. S. O. vsi poznali kot »strička Mode«.

V Münstru

Nenada Petrovića je v Münstru sprejel »namestnik komandanta«, nekdanji jugoslovanski major Aleksandar Marinčević, topničar, ki je dočakal kapitulacijo, ne da bi njegovi vojakji izstrelili eno samo kroglo. Kot zagrižen monarhist je bil hud nasprotnik vseh tistih, ki so v domovini širili leta prelivali kri, da bi si priborili svobodo. Ostal je v tujini, stopil v tujo vojsko in se postaral v M. S. O. Vendar

Dva iz pasje enote M. S. O.: Dragan Jerinić in Dušan Bošković

si redno dopisuje z ženo, ki je zdravnica v vasi blizu Beograda. Žena ga zadnje čase vsako leto obišče.

V Münstru je v enoti M. S. O. le 250 ljudi, večinoma Jugoslovani.

»Spet sem v pasji enoti,« mi je pisal Petrović. »V njej je 31 vojakov in 31 psov. 26 vojakov je Jugoslovani. Vsi so starejši. Manj kot štirideset let imava samo Novosađčan Miloš Gvozden in jaz.«

Nenadova enota je stražila skladišče hrane, bencinske rezervoarje in skladišče streliva petnajst kilometrov iz mesta.

Okoli sto Jugoslovani so bili v inženirski pomožni enoti britanske vojske, druga skupina v tako imenovani avto-koloni M. S. O., ki ji je poveljeval neki nekdanji poročnik kraljevske vojske. Ta je »slovel« zaradi surovosti.

»Striček Mode« gre domov

»Fant, kaj pa ti tukaj? Najbolje bi bilo, ko bi vas vse z motiko nagnal domov! Le zakaj nisi ostal doma?«

S temi besedami je Petrovića pričakal v Münstru starejši možak v uniformi M. S. O. Miodrag Jovanović ali »striček Mode« iz Pozrine pri Aleksincu je dočakal starost v M. S. O. Najprej je bil stražar, potem je opravljal druga dela in dolžno

sti, v začetku leta 1966 pa je postal »čuvar svinj« v »Veterinarskem korpusu« britanske vojske. Po petindvajsetih letih življenja v tujini se je »striček Mode« vrnil domov. Obiskal sem ga v domači vasi. Začel je z besedami:

»Eh, kako so nam lagali in nas vlekli na nos... Mojsrsko!«

Po kapitulaciji stare Jugoslavije je prišel v nemško ujetništvo. Po vojni je ostal v Nemčiji. Bil je nepismen kmet, ki so ga pretentali gospodje oficirji. Prva leta so mu govorili, da bo režim v Jugoslaviji »že jutri padel«, če pa ne, pa »najkasneje čez teden dni«. Tako je šlo iz leta v leto.

(Nadaljevanje prihodnjič)

VISOKO KVALITETNA SODOBNO EMBALIRANA

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in knjižarica CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 S-dinarjev oziroma 18 novih dinarjev — Posamezna številka stane 50 S-din oz. 50 N-par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, priti, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 601-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

OB PARTIZANSKEM SREČANJU IN ODKRITJU SPOMENIKA V KOZINI

Kako so Nemci iskali svoje oficirje

Nekega septembrskega dne leta 1943 se je po cesti iz Postojne proti Ilirski Bistrici pomikala nemška kolona. Eno izmed vozil, v katerem sta bila dva višja oficirja in dva vojaka, je v Pivki zapeljalo na stransko cesto Pivka — Knežak — Ilirska Bistrica. Očitno je šofer zašel.

Pri Zagorju je neka partizanska enota avto napadla in zajela vse štiri Nemce. Oba vojaka so razorožili in izpustili, oficirja pa so odpeljali s seboj.

Za dogodek so takoj zvedeli Nemci, saj sta se ujetnika vrnila k njim. Začeli so vztrajno iskati oba oficirja. Celih 9 do 10 mesecev niso opustili tega iskanja. Večkrat so o njuni usodi spraševali gozdarje in zaslilevali domačine po okoliških vaseh. Končno, ko ni bilo o oficirjih nobenega sledu, so se odločili celo za preiskavo kraških jam, da bi v njih morda našli njuni trupli.

Tako so dne 15. julija 1944 zgodaj zjutraj vdrli v vas Koritnico z desetimi kamioni vojašva in več osebnimi ter terenskimi vozili. Med vojaki je bilo

nesorazmerno veliko število oficirjev. Vas so obkolili tako nenadoma, da se niti vsi terenski aktivisti niso ugnili poskriti. V bližini ni bilo nobene partizanske enote. Ko je bila vas obkoljena, so hkrati vdrli v vse hiše in iz njih pobrali vse moške od 14. do 50. leta starosti. Našli so jih kakih 30, jih naložili na kamione in odpeljali po cesti proti Mašunu. Med 6. in 7. kilometrom so se kamioni ustavili. Aretiranci so vedeli, da je le kakih 50 m od ceste večje brezno, globoko kakih 300 metrov. Kraj se imenuje Podklanec pri Pleči.

Vojaki so vhod v brezno obkolili in zastražili okolično s mitraljezi. Oficirji pa so prinesli precej debelih vrvi ter jih začeli vezati drugo na drugo. Na eno so navezali tudi kamen in nato vrvi spustili v brezno, da bi izmerili globino. Ko so to naredili, so pripeljali aretirance k jami. Ti so bili čisto iz sebe, saj so pričakovali, da jih bodo postrelili in pometali v brezno.

Toda tega niso naredili. Pač pa so nasilno privzeli na vrvi Jožeta Novaka, mu pritrdili na

glavo in prsi baterijske svetilke, drugi konec vrvi pa izročili sovaščanom z ukazom, naj Novaka spustijo v brezno. Njemu pa so ukazali, naj jim ves čas kriči, če kaj vidi ali ne, zlasti človeško okostje. Le-to bi moral navezati na vrvi in tako spraviti na dan.

Novaka so začeli spuščati, ta pa je ves v strahu ves čas kričal, da ne vidi ničesar razen kamna. Ko so ga potegnili nazaj na svetlo, jim je prav tako zatrjeval, da ničesar ni videl. Najbrž mu sicer niso verjeli, toda dokazati mu niso mogli, da laže, ker si nihče izmed njih ni upal v jama. Aretiranci so se oddahnili, saj so se bali, kajti če bi Novak povedal, da je našel okostje, bi se Nemci razjezili in jih vse postrelili ter zmetali v brezno. Nemci so Novaka celo obvezali, ker se je pri spuščanju v brezno opraskal po rokah in obrazu.

Potem ko je bilo iskanje v tem breznu po Nemški vojski brez uspeha, so Nemci zahtevali, naj bi pregledali tudi drugo brezno, imenovano Slovenska jama, med 9. in 10. km na cesti proti Mašunu. Proti njej so po-

slali patroljo, ta pa je ugotovila, da je cesta prekopana in zaprta s podrtimi drevesi. Po gozdu jim ni dišalo, zato je poveljstvo ukazalo, naj iskanje odložijo za drugo priložnost.

Pač pa so aretirance odpeljali k breznu v Cirju, nazaj proti Koritnici. To brezno je globoko kakih 300 metrov. Vanj so spustili Jožeta Sedmaka, starega 14 let. Tudi ta je opravil svojo nalogo tako kot Novak. Ničesar ni opazil.

Bilo je že pozno popoldne in Nemci so sklenili, da se bodo vrnili, saj jim ni dišalo, da bi bili ponoči izven postojank. Posebno še, ker so slutili, da se jim bliža večja ali manjša partizanska enota, opozorjena nanje od številnih pristajev po vaseh.

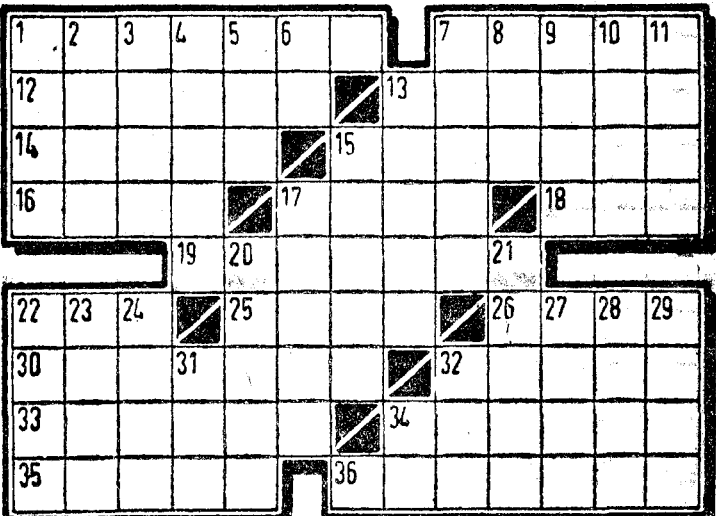
Pred odhodom so izpustili aretirance. Pred tem so jim celo ponujali, da jih pospremitjo v vas. Toda vaščani, ki so dobro poznali nacistične navade, so si želeli kar najhitreje iznebiti se nevarnih zaščitnikov. Resnično so se kmalu vrnili v vas, da bi z vaščani nadaljevali iskanje, toda takrat niso našli nikogar več.

Ko so se tistega večera vrnili v vas skoraj vsi moški, je v njih zavladalo nepopisno veselje. Saj so jih že imeli za mrtve, misleč, da so jih postrelili pri nekem breznu ter jih zmetali tja, kot se je že tolikokrat zgodilo.

Franjo Kuntarič

REŠITEV PREJŠNJE KRIZANKE

Vodoravno: 1. čistina, 8. kozliček, 9. oltar, 10. CF, 12. snop, 13. Asir, 15. tuk, 16. Troja, 17. AK, 18. diadem, 19. Julka, 20. Stokes, 22. GK, 24. Titan, 25. tro, 26. Arak, 27. miraz, 28. VO, 29. liana, 30. Levičnik, 33. enakost.

KRIŽANKA

Vodoravno:

1. kraj pri Trzinu, kjer je bilo julija 1942 ustreljenih 9 Slovencev, 7. ilegalni priimek maršala Tita iz leta 1940 (ing. Slavko), 12. pas, jermen, 13. nekdanje ime mesta Ivangrad v Crni gori, 14. skakalec v višino iz Kranja, ki je dosegel nov slovenski rekord (Polde), 15. majhno zabavno gledališče z lahkim pisanim sporedom, 16. vrsta rumene barve, 17. ime slovenskega akademkega slikarja Klemenčiča, udeleženca NOB, 18. ime italijanske filmske igralke Mirande, 19. izraz za skrivno delovanje, ki je prišlo posebno v poštev med vojno proti okupatorju, 22. kratka za »in podobno«, 25. mesteca pod Fruško goro, 28. ime mnogih slovenskih vasi in naselij, 30. zagrebško pokopališče, 32. hrvatski gledališki in filmski igralec (Antun), 33. grški filozof iz Nikodemije, njegovo veliko delo je »Aleksandrova vojna«, 34. menični porok, 35. slovenski akademski slikar (Miha), 36. mesto v Sloveniji, kjer je bil Zbor odposlancev slov. naroda oktobra 1943.

Navpično:

1. svetovno znano letovišče v severni Italiji z istolmskim jezerom, 2. pripovedni pesnik, 3. slovenski gledališki in filmski režiser, ki je deloval tudi med NOB pri gledališki v Črnomlju (Jože), 4. pripadniki politične stranke v nekdanji Rusiji, 5. zdravilo, 6. kratica za »športni klub«, 7. nemški socialist, eden od ustanoviteljev nem. socialne demokracije v II. internacionali, pozneje je prešel na pozicije marksizma (August, 1940-1913), 8. nadav, predjem, 9. italijansko pristaniško mesto na Jadranu, med vojno baza NOV Jugoslavije, 10. špansko žensko ime, 11. manjša partizanska enota, ki pa je večkrat odigrala pomembno vlogo pri napadih, 13. češki politik in državnik, ki je bil za časa čiste obsojen na več let zaporu in sedaj rehabilitiran, 15. slovenski skladatelj in dirigent, pobornik ekspresionizma v slov. muziki (opera »Crne maske«, Marij, 1895-1956), 17. francoski filmski igralec (Alain), 20. udeleženec

zveznih tekem, 21. rt v Antarktiki v Rossovem morju, 22. visok muslimanski duhovnik, 23. vrsta plevela, 24. brezdušno urjenje (pruska metoda), 27. norveško moško ime, 28. vrsta ribe, 29. mesto v Italiji, provinca Padova, metalna in lesna industrija, 31. del voza, 32. nedoloten zamek, 34. inicialke največjega pesnika moderne.

BELA BARVA ZA BELO PERILO

mica

V ZELENI VREČKI

ZA STROJNO PRANJE

